

Gymnázium Přírodní škola, z.ú
profilová práce — třída KsÍ
vyšší stupeň studia
2023/2024

Johana Činčerová

Životy queer lidí v České a Slovenské republice

Vedoucí práce: Mgr. Tereza Průšová

Datum odevzdání: 7. ledna 2024

Poděkování

V první řadě bych ráda poděkovala vedoucí mé práce z řad učitelů Tereze Průšové, která mi byla po dobu celé práce k dispozici a velmi mi pomohla vždy, kdy jsem to potřebovala a poskytovala mi k práci podnětnou zpětnou vazbu.

Dále bych také ráda poděkovala Jolaně Hoškové z organizace Prague Pride, Matty Oaks z organizace Trans*parent a Viktorii Beličákové z organizace Saplinq, kteří mi věnovali čas a byli ochotni odpovídat na mé dotazy v rámci kvalitativních rozhovorů.

V neposlední řadě směřuje mé poděkování také ke všem respondentům, kteří vyplnili můj dotazníkový průzkum a poskytli mi tak vhled do konkrétních životů queer lidí.

Obsah

Úvod	1
Kdo jsou to queer lidé?.....	1
Cíle práce	2
Metodika.....	3
Stanovení hypotéz	3
Stanovení faktorů ke srovnávání + srovnávání z veřejných zdrojů	4
Porovnávání již vzniklých výzkumů	4
Zmapování organizací	5
Příprava, vedení a zpracování kvalitativních rozhovorů	6
Příprava a uskutečnění dotazníku.....	8
Stat'	9
Srovnání situace queer lidí Česko vs. Slovensko	9
Legislativní rámce obou zemí	9
Možnost právního svazku pro neheterosexuální osoby.....	9
Možnosti homoparentální rodiny	10
Podmínky k podstoupení úřední tranzice	11
Diskriminace a obtěžování	13
Diskriminace a obtěžování	13
Akceptace queer lidí a naladění společnosti, politika	17
Akceptace queer lidí ve společnosti a aktuální vývoj	17
Kvalitativní rozhovory	22
Organizace věnující se pomoci queer pomoci.....	25
Medailonky českých organizací	25
Prague Pride	25
Trans*parent.....	26

PiNKBUS Platform	26
STUD	26
Logos	27
PROUD	27
Spolek Charlie	28
Queer Geography	28
ARA ART	29
OLLOVE	29
Ostravský PRAJD	30
Most Pride	30
Medailonky slovenských organizací	31
Iniciatíva Inakosť	31
Saplinq.....	31
Dúhový PRIDE Bratislava	32
TransFúzia.....	32
InPoradňa	32
Divadlo Nomantinel's a Dúhový rok.....	33
SIGNUM – Dúhovní kresťania	33
Športový klub Lotosové kvety	34
Dotazníkový průzkum	35
Výsledky a interpretace	35
Závěr	39
Zhodnocení mých hypotéz	39

Úvod

Téma menšin je mi blízké už poměrně dlouho a vnímám jako velmi důležité o něm mluvit a z pozice většiny být pro menšinovou společnost podporou a nápomocí. Jako téma mé profilové práce jsem si vybrala konkrétně menšiny sexuální, protože o jejich postavení a život v České republice i ve světě už se zajímám několik let, a je to tak pro mě téma blízké. Téma sexuálních menšin lze nepochybně zpracovat z mnoha a mnoha pohledů a úhlů, já jsem si vybrala srovnání situace queer lidí v České a Slovenské republice, protože ačkoliv jsou to státy se společnou historií a dodnes vnímané často jako státy vzájemně blízké a podobné, rozdíly v české a slovenské společnosti nepochybně existují. Osobně mě zajímalo, jak moc se tyto dvě země v podmínkách pro život queer lidí liší, ale žádný výzkum, který by země srovnával, jsem nenalezla a rozhodla se tak vytvořit toto srovnání v rámci mé profilové práce.

Kdo jsou to queer lidé?

Pojem queer byl původně používán v pejorativním pojetí, jako označení něčeho “divného”¹, později si ale tuto negativní nálepku queer lidé převzali, a začali se tak sami označovat. Pojem queer v dnešním pojetí zastřešuje všechny lidi, jejichž identita není heterosexuální či cisgenderová. Pojem heterosexuál zastřešuje lidi, které přitahuje opačné pohlaví a pojem cisgender zase lidi, jejichž genderová identita odpovídá jejich pohlaví, které jim bylo přiděleno po narození. Queer v tomto významu označuje stejnou skupinu lidí, jako třeba známější zkratka LGBT+, já ale preferuji “queer”, díky větší inkluzivitě a jednoduchosti. Velmi často se o queer lidech mluví jako o jakési “komunitě”, což by ale mohlo naznačovat, že se jedná o jednodlitou skupinu, kde se všichni znají a přemýšlí stejným způsobem. Komunita je dle mého názoru nepřesné označení a budu se snažit mu v této práci spíše vyhýbat.

¹ TITLBACH, Filip. *Byli jsme tu vždycky*. Praha: N media, 2022. Edice N. ISBN 978-80-88433-07-1.

Cíle práce

Hlavním cílem této profilové práce je porovnat podmínky pro život queer lidí v České a Slovenské republice. Téma je to velmi komplexní a já si tak stanovila několik kategorií, ve kterých bych obě země chtěla srovnávat. První z nich je srovnání na legislativní úrovni. Mým cílem je zjistit, jaké zákony ovlivňují přímo queer lidi a jak se tyto zákony liší v Česku a Slovensku. Další kategorií, kterou dle mého nelze vynechat, je naladění společnosti vůči queer lidem. To, zda se setkávají s diskriminací či obtěžováním vycházejících z jejich odlišné sexuality či genderu a také to, jak je společnost přijímá. Dále bych také chtěla zmapovat organizace na území České a Slovenské republiky, které se pomocí queer lidem věnují a dostat tak obrázek o dostupnosti a fungování této pomoci. A v neposlední řadě bych také ráda získala pohled samotných queer lidí na to, jak se jim v jejich zemi žije, jak se v ní cítí a s jakými problémy se v běžném životě setkávají. Své hlavní zjištění a poznatky bych poté ráda shrnula na posteru, který by byl vystaven v prostorách naší školy a mohl by tak životy queer lidí přibližovat ostatním žákům a žákyním.

Metodika

Stanovení hypotéz

Ze všeho nejdřív jsem si pojmenovala své vlastní hypotézy, se kterými jsem do tématu vstupovala. Chtěla jsem si také pro sebe stanovit, s čím do toho jdu a jaká jsou má očekávání, abych to mohla v mé finální reflexi zhodnotit a zjistit tak, v čem jsem se třeba mýlila a co nového jsem se díky práci dozvěděla. Moje hlavní hypotéza, se kterou jsem do práce šla, bylo přesvědčení, že *“Ve většině určených kategoriích mi vyjde Česká republika jako „lepší“ místo pro život pro queer lidi. Myslím si, že rozdíly budou poměrně velké.”* Stanovila jsem si i několik podhypotéz:

- a. V České republice bude identita queer lidí lépe přijímána v jejich blízkém okolí i v pracovním prostředí. Svoji identitu budou také méně „skrývat“.
- b. V ČR bude obecně naladění společnosti vůči queer lidem lepší – méně předsudků, diskriminace a nenávistných projevů.
- c. Česká společnost bude více nakloněna narovnání práv pro queer lidi v podobě manželství pro všechny.
- d. Postoje a výroky politiků a političek a státních představitelů a představitelky se budou hodně lišit napříč politickým spektrem ať už v ČR či SR. Častější homofobní útoky očekávám v politickém prostředí spíše ve Slovenské republice, nemyslím si ale, že bude rozdíl nějak obrovský.

Další mnou předem stanovené hypotézy se týkaly dostupnosti pomoci queer lidem skrze neziskové organizace s tímto zaměřením:

- a. V České republice bude více organizací zaměřujících se na pomoc queer lidem.
- b. V ČR bude pomoc využívat více lidí, budou se méně bát některou z takových organizací oslovit.
- c. České organizace budou na rozdíl od slovenských více finančně podporovány od státu.

Stanovení faktorů ke srovnávání + srovnávání z veřejných zdrojů

Hlavním cílem této práce, jak již bylo zmíněno výše, je porovnat podmínky pro život queer lidí v České a Slovenské republice, a to pomocí několika mnou zvolených kategorií, dle kterých jsem země srovnávala. Při samotném porovnávání a zjišťování informací jsem vycházela z veřejně dostupných zdrojů, všechny informace jsou přímo v textu ozdrojované.

Porovnávání již vzniklých výzkumů

Jeden z faktorů, dle kterých jsem se rozhodla srovnávat naladění České a Slovenské republiky vůči queer lidem je naladění společnosti a míra akceptace. Tento faktor patří k těm náročněji srovnávatelným, protože bohužel nejsou dostupné výzkumy z obou zemí se stejnou metodologií, velikostí vzorku a stejným zkoumaným obdobím. Našla jsem nicméně dva výzkumy, které byly v daných zemích nejnovější a s největším rozsahem.²

Studie týkající se České republiky byla publikována v únoru roku 2023 a předává data nasbíraná během roku předcházejícího. Jméno této studie je *“Být LGBTQ+ v Česku 2022”*, jejími autory jsou RNDr. Michal Pitoňák, Ph.D. a Mgr. Marcela Macháčková, vydána byla Národním ústavem duševního zdraví (NUDZ), financovaná z programu Evropské unie *“Práva, rovnost a občanství”* a která navazuje na obdobný výzkum z roku 2018. Do tohoto výzkumu z roku 2022 se zapojilo 3 429 lidí. Co se genderové identifikace týče, necelou polovinu tvořily cis ženy (45,8 %), 29,2 % dotázaných se identifikovali jako cis muži, dalších 15,3 % se identifikovalo genderově rozmanitěji (tzn. vybrali*y jednu z možností „nebinární, genderqueer, agender, genderfluidní či polygender“), 6,2 % respondentů tvořili trans muži, 2,1 % trans ženy a 1,3 %

² MACHÁČKOVÁ, Mgr. Marcela a RNDr. Michal PITOŇÁK, PH.D. *Být LGBTQ+ v Česku 2022* [online]. 2023 [cit.2024-01-06]. Dostupné z: https://lgbt-zdravi.cz/WEB/wp-content/uploads/2023/02/BytLGBTQvCesku2022_report.pdf

KURUC, Ing. Mgr. Andrej a Mgr. Jana JABLONICKÁ ZEZULOVÁ. *Celoslovenský LGBT prieskum* [online]. 2017 [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://inakost.sk/wp-content/uploads/2018/05/Celoslovensky-LGBT-prieskum-2017-sprava.pdf>

z dotázaných vybralo kategorii “jiné”. Co se týče sexuální orientace, nejvíce dotazovaných se identifikovalo jako gay (26 %), bisexuální osoba (22 %) a lesby (20 %). Dále následovaly osoby s identitou pansexuální (11 %), queer (8 %), či asexuální (6 %). 3 % uvedly, že si nejsou jisti a 2 % vybraly kategorii “jiné”. Nejnižší možný věk k vyplnění tohoto dotazníku byl stanoven na 12 let, aby mohl dotazník pokrýt zkušenosti i dospívajících.

Nejnovější studie týkající se podmínek pro život queer lidí ve Slovenské republice je starší, byla publikovaná již v roce 2017 a sesbíraná data tak nemusí být tak aktuální, jako ta ve výzkumu prováděném v České republice. Studie nese název “*Celoslovenský LGBT prieskum*”, jejími autory je Ing. Mgr. Andrej Kuruc a Mgr. Jana Jablonická Zezulová. Výzkum vydala Iniciativa Inakosť a finančně byl podporován Ministerstvem spravodlivosti Slovenské republiky v rámci programu na “Presadzovanie, podporu a ochranu ľudských práv a slobôd a na predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasismu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie”. Tohoto výzkumu se zúčastnilo 2 088 respondentů žijících ve Slovenské republice. Spodní věková hranice byla stanovena na 15 let, nejvíce početnou věkovou skupinu tvořili respondenti a respondentky ve věku 18–34 let (67,6 %). Stejně jako u českého výzkumu byla, co se sexuální identity týče nejvíce zastoupena skupina gayů (58,1 %), následovaly bisexuální osoby (21,2 %) a lesby (17,6 %). Dále 2,2 % respondentů nevědělo, k jaké sexuální identitě se zařadit a 0,9 % se identifikovalo jako heterosexuální (jde zde o případy trans mužů a žen). Co se týče identifikace genderové, výrazně převažovala skupina cis žen a mužů (91,7 %), možnost “trans muž” vybralo 2,1 % respondentů, možnost “trans žena” poté 1,2 % a 4,9 % dotázaných vybralo možnost “rodovo variantná osoba”.

Zmapování organizací

Předmětem mého zkoumání byla také dostupnost organizací v České a Slovenské republice, které se věnují pomoci queer lidem. V každé zemi jsem si vybrala organizace s největší působností, nebo takové, které mi doporučili členové či členky neziskových organizací, se kterými jsem dělala kvalitativní rozhovor. Ke každé vybrané organizaci jsem sepsala krátký text, který organizaci představuje, popisuje její cíle a vize a také to, jak těchto cílů a vizí dosahuje. Zpracované organizace jsou součástí samotné teoretické práce a také jsou k nalezení na infografice, která zprostředkovává hlavní zjištění a informace o životech queer lidí v České a Slovenské republice.

Příprava, vedení a zpracování kvalitativních rozhovorů

Součástí mé práce jsou také kvalitativní rozhovory s lidmi z neziskových organizací, které se věnují pomoci queer lidem v České a Slovenské republice. Mým cílem bylo najít a spojit se se dvěma zástupci českých a dvěma zástupci slovenských organizací. Nejprve jsem si vytvořila okruhy témat, které mě zajímaly a které by mi mohly pomoci v rozšíření obzorů a následné práci. Poté jsem vytvořila souhrn otázek, které jsem upravovala v závislosti na tom, s jakou organizací jsem zrovna dělala rozhovor a jaké bylo její zaměření.

Okruhů jsem si vybrala několik:

- a) zaměření organizace
- b) vzájemná spolupráce organizací v dané zemi i mezi oběma zeměmi
- c) financování organizace a případná podpora od státu
- d) nabídka služeb a klientela
- e) vývoj fungování organizace a změny v čase
- f) obraz queer lidí podávaný českými/slovenskými médii
- g) diskriminace a hlavní problémy, se kterými se queer lidé setkávají

S prosbou o rozhovor jsem kontaktovala celkem 7 neziskových organizací fungujících v České a Slovenské republice. Se všemi jsem se opakovaně snažila spojit prostřednictvím různých komunikačních kanálů, avšak pouze se třemi z těchto organizací se mi podařilo rozhovor uskutečnit. Ve zbylých případech jsem buď zůstala bez jakékoliv reakce, nebo rozhovor nedopadl kvůli časové vytíženosti daného pracovníka. Komunikace a hledání společného termínu nebylo většinou jednoduché, a tak se tato část práce protáhla o několik měsíců ve srovnání s mým původním časovým plánem. První rozhovor, který jsem vedla v červnu byl s Jolanou Hoškovou z organizace Prague Pride, v rámci kterého jsem měla i možnost navštívit LGBT+ Komunitní centrum v centru Prahy, který Prague Pride provozuje. Tento rozhovor trval zhruba půl hodinu a probrali jsme v něm všechna témata, které jsem si předem stanovila v rámci zmíněných tematických okruhů. Další rozhovor jsem vedla o pár měsíců později, v říjnu, s Matty Oaks z organizace Transparent. Tato organizace se narodila od Prague Pride nesnaží o pokrytí témat všech queer lidí, ale zaměřuje se na trans, nebinární a intersex osoby. Tomu jsem také rozhovor přizpůsobila, trval zhruba tři čtvrtě hodiny a bavili jsme se o situaci trans, nebinárních a intersex žáků na školách, o tom, jak se o nich vyjadřují politici a političky a také třeba o tom, zda se podmínky pro život trans, nebinárních a intersex lidí v České republice

zlepšují. Matty mi také předali kontakt a doporučení na Viktoriu Beličákovou, která pracuje ve slovenské organizaci Saplinq. S někým z této organizace jsem chtěla rozhovor uskutečnit už dříve, ale bohužel jsme nenašli společný termín. S Viktorií Beličákovou jsme se nicméně dohodli poměrně rychle a uskutečnily rozhovor v jedné ze smíchovských kaváren, který trval zhruba tři čtvrtě hodiny a pomohl mi nahlédnout do slovenského prostředí a také mi poskytl srovnání České a Slovenské republiky, díky osobnímu pohledu někoho, kdo v obou zemích žil a strávil tam hodně času jako queer člověk. Všechny tři zmíněné rozhovory jsem později přepsala (v případě slovenského i přeložila) a jsou v plném rozsahu k nalezení v přílohách této práce.

Příprava a uskutečnění dotazníku

Součástí této profilové práce je mimo jiné i můj vlastní dotazníkový průzkum určený pro queer lidi. Nejprve jsem si prošla dva již zmiňované výzkumy, které jsou pro tuto práci zcela zásadní (česká studie “Být LGBT+ v Česku 2022” a slovenská studie “Celoslovenský LGBT prieskum” z roku 2017), zjistila, jaká témata do výzkumu jeho autoři a autorky volili a sama si poté určila taková témata, která jsem chtěla použít do mého vlastního dotazníku. Cílem dotazníku bylo získat osobní pohled queer lidí, zjistit, zda budou výsledky korespondovat se zjištěním studií, se kterými budu pracovat a také si vyzkoušet tvorbu a zpracování kvantitativního dotazníku. Nechtěla jsem ale, aby byl dotazník příliš dlouhý a snížila se tak ochota lidí ho vyplňovat, a tak jsem nakonec vytvořila celkem 20 otázek, které by šlo rozdělit do celkem pěti kategorií. První z nich jsou základní údaje o člověku, jeho sexuální orientace a genderová identita, což jsou informace, které jsem vnímala jako nezbytné pro následující práci s dotazníkem a lepší pochopení a interpretaci jeho výsledků. Další kategorie se týkala vnímání aktuálního postavení queer lidí v zemi bydliště dané osoby, dále také zkušenost s diskriminací, obtěžováním. Poslední kategorie otázek se týkala organizací, které pomoc queer lidem nabízejí. Dotazník byl v online formě, využila jsem službu “Google Forms”, a byl zcela anonymní. Odpovědi měly více forem, někde byly možnosti na výběr, hlasovací škály, jinde volné pole, či kombinace. Poté, co jsem měla otázky hotové, jsem se vydala do Pride Village, která byla součástí Prague Pride 2023. Rozdávala jsem mezi potenciální respondenty QR kódy, které dotázaného přeměrovaly přímo na můj dotazník. Online forma mi přišla jako nejpříjemnější možnost nejen pro mě kvůli zpracování, ale i pro samotné odpovídající, protože témata otevíraná v dotazníku byla často velmi citlivá a věřím, že verbální sdílení takových informací s cizím člověkem by mnoha lidem mohlo být nepříjemné. Odpovídající měli navíc možnost vyplnit dotazník jindy než přímo na místě, což mnoho z nich využilo. Poté, co jsem sesbírala dostatek dat od respondentů jsem si všechny jednotlivé odpovědi prošla a interpretovala.

Stat'

Srovnání situace queer lidí Česko vs. Slovensko

Legislativní rámce obou zemí

Možnost právního svazku pro neheterosexuální osoby

Česká republika

V České republice je aktuálně možnost uzavřít pouze registrované partnerství. Zákon o něm (č. 115/2006 Sb.) platí od 1. července roku 2006. Umožňuje dvěma osobám stejného pohlaví, z nichž alespoň jedna má české občanství, uzavřít registrované partnerství, které se ale od manželství liší vícero body, ať už symbolickými nebo praktickými. Registrované partnerství osoby nemohou uzavřít na téměř jakékoliv matrice, jako je to s manželstvím pro heterosexuální páry, ale je to možné pouze na 14 určených místech v České republice. Samotný průběh také postrádá některé prvky, na které jsme při uzavírání manželství zvyklí (např. u registrovaných partnerů vůbec nefigurují svědci). Zásadní rozdíly jsou také ve vztahu k dětem, registrovaní partneři si nemohou například přiosvojit dítě partnera, nemohou spolu adoptovat, ani se spolu stát pěstouny, což má poté dopad třeba během rozvodového řízení, zastupování dítěte, či při dědění majetku. Mezi další praktické rozdíly patří absence společného jmění manželů, vdovecký/vdovský důchod, určení společného příjmení a další. V roce 2008 byl zákon o registrovaném partnerství upraven, nicméně v právech homosexuálních partnerů uzavírajících registrované partnerství k žádným zásadním změnám nedošlo. Od roku 2016 si některý z partnerů může adoptovat dítě, společná adopce nicméně stále možná není.

V červnu roku 2023 poprvé zákon o stejnopohlavním manželství postoupil do druhého čtení, ve stejný den ale prošel prvním čtením také návrh, který by manželství zakotvoval jako svazek muže a ženy a který by tak cestu k manželství pro všechny mohl výrazně ztížit³.

³ *Denik N* [online]. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://denikn.cz/minuta/1183709/>

Slovenská republika

Ve Slovenské republice není možnost manželství stejnopohlavních párů a narozdíl od České republiky nemají obyvatelé Slovenska možnost uzavřít ani registrované partnerství. Snahy o uzákonění registrovaného manželství proběhly ve Slovenské republice hned několikrát – konkrétně v letech 1997, 2000, 2012. V roce 2014 navíc Národní rada Slovenské republiky přijala ústavní zákon, který manželství definuje jako svazek muže a ženy a budoucí snahy o uzákonění soužití stejnopohlavních páru to tak nepochybně zkomplikuje.

Možnosti homoparentální rodiny

Česká republika

V České republice aktuálně není možnost společné adopce dítěte z ústavu stejnopohlavními páry. Společná adopce je umožněna pouze manželům, do manželství nicméně nemůže vstoupit jiný než heterosexuální pár a tento druh adopce tak stejnopohlavním párům není umožněn. Narozdíl od manželství si nemohou registrovaní partneři přiosvojit dítě svého partnera, nemohou se spolu stát ani pěstouny. Nemožnost takové formy homoparentální rodiny s sebou nese fakt, že pouze jeden z páru může být zákonem uznávaný jako rodič a druhý je tak z právního hlediska v podstatě cizím člověkem, což přináší spoustu dalších komplikací. Možnosti podstoupení umělého oplodnění upravuje “zákon č. 373/2011 Sb. známý jako Zákon o specifických zdravotních službách”, ten hovoří o nutnosti podepsání žádosti o umělé oplodnění ženou i mužem z “neplodného páru”, což teoreticky vylučuje možnost podstoupit umělé oplodnění lesbickým ženám. Muž a žena podepisující žádanku nicméně nemusí být v uzavřeném manželství a je tak možné tuto podmínku obejít.

Slovenská republika

Ve Slovenské republice aktuálně není možnost adopce dítěte stejnopohlavním párem. Stejně tak není možné si přisvojit partnera dítěte. Ženy žijící v lesbickém páru ve Slovenské republice také nemají možnost podstoupit umělé oplodnění, protože to je podmíněné intimním fyzickým

vztahem mezi mužem a ženou. Podmínky provedení umělého oplodnění ve Slovensku upravuje zákonné opatření Ministerstva zdravotnictví z roku 1983 (č. Z 8600/1983-D-2).⁴

Podmínky k podstoupení úřední tranzice

Česká republika

V České republice je úředně možné podstoupit tzv. úřední tranzici neboli úřední změnu pohlaví. Je to proces dlouhotrvající (několikaletý), často s velmi dlouhotrvajícími čekacími lhůtami. Po návštěvách pracoviště sexuologie je takový člověk odkázán na pracoviště klinické psychologie, kde je mu “diagnostikována” transsexualita a vystaveno doporučení na matriku pro neutrální jméno. Další zastávkou je endokrinologie, kde člověku podstupujícímu tranzici předepíše vhodnou hormonální léčbu (u trans mužů a maskulinních lidí se jedná o hormon testosteron, u trans žen a feminích se poté jedná o estrogen). Dále následuje rok až dva “testovacího období”, kdy si daný člověk zkouší život v dané genderové roli a u toho stále podstupuje hormonální léčbu. Poté je třeba navštívit komisi MZČR. Po této návštěvě, pokud je vaše žádost schválena, můžete podstoupit chirurgické zákroky (jako je třeba mastektomie – odstranění prsou a další.). K úřední změně pohlaví je nicméně v České republice stále vyžadováno podstoupit sterilizaci⁵. Česká republika je jednou z posledních zemí Evropské unie, která sterilizaci vyžaduje jako nutnou součást úřední změny pohlaví, a to i přes to, že v říjnu roku 2018 Evropský výbor pro sociální práva konstatoval, že takový požadavek vážně ovlivňuje zdraví, fyzickou a psychologickou integritu a důstojnost člověka.⁶ Česká republika požadavkem na sterilizaci podle Evropského výboru porušuje čl. 11 odst. 1 Evropské sociální charty, který zaručuje právo na co nejvyšší dosažitelnou úroveň zdraví a právo na přístup ke zdravotní péči.

⁴ *Tieňová správa pre Výbor pre odstránenie diskriminácie žien* [online]. 2008 [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: http://www.ruzovymodrysvet.sk/chillout5_items/1/3/8/1/1381_32104a.pdf

⁵ *DYKKA. DYKKA* [online]. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://www.dykka.com/rubriky/blog/tranzice-nazenu-jak-skutecne-vypada/>

⁶ *Transgender Europe and ILGA-Europe v. the Czech Republic* [online]. Strasbourg, 2018 [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://tgeu.org/wp-content/uploads/2018/10/cc-117-2015-report-en.pdf>

Slovenská republika

Slovenská republika byla po dlouhou dobu stejně jako česká jedna z posledních zemí Evropské unie, která k úřední změně pohlaví vyžadovala sterilizaci. Od roku 2019 pracovala odborná skupina na ministerstvu zdravotnictví na úpravě zákona o nutnosti podstoupit sterilizaci k úřední tranzici. Úprava zákona měla vyjít již v roce 2022, ale setkala se s kritikou konzervativních politiků, kteří požadovali schválení nového diagnosticko – terapeutického postupu. Po teroristickém útoku, který se stal v říjnu roku 2022 před barem Tepláreň v Zámockej ulici v Bratislavě, během kterého zemřeli dva mladí queer lidé - Juraj a Matúš ⁷ se ale téma opět více dostalo do veřejné diskuse a před odchodem z funkce ministr zdravotnictví Vladimír Lengvarský schválil normu, která určuje „štandardný postup pre diagnostiku a komplexný manažment zdravotnej starostlivosti o dospelú osobu s transsexualizmom“. Díky tomuto usměrnění by mohli trans lidé podstoupit tranzici a i si změnit pohlaví v občanském průkazu bez nutnosti podstoupení operativního zákroku.⁸ Změna zákona přinesla pro trans lidi více pozitivních změn, kromě nutnosti sterilizace také poskytuje odbornou praxi pro osobu provádějící lékařský posudek o změně pohlaví a posiluje právní jistotu a transparentnost.⁹ V březnu roku 2023 nicméně do druhého čtení prošel také návrh zákona č. 301/1995 Z. z., o rodném čísle, který by znamenal úplné znemožnění úřední tranzice.^{10 11}

⁷ *Seznam Zprávy* [online]. 2022 [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-stredni-evropa-co-vime-o-teroru-v-bratislave-necitim-litost-neni-to-zabavne-napsal-vrah-216790>

⁸ *Denník N* [online]. 2023 [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://dennikn.sk/3266478/lengvarsky-schvalil-standard-pre-transrodovych-ludi-a-umoznil-zapisat-zmenu-pohlavia-aj-bez-chirurgickeho-zakroku/?ref=tit>

⁹ *Refresher* [online]. 2023 [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://refresher.cz/132198-Slovensko-rusi-povinne-sterilizace-trans-lidi-kteri-chteji-pravni-zmenu-pohlavi-Cesko-stale-ceka>

¹⁰ *Amnesty international ČR* [online]. 2023 [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/pripad/slovensko-transfobni-zakon>

¹¹ Aktualizace k 3.1.2023, Viktória Beličáková, Saplinq: “*Situácia sa mení dosť dynamicky, odkedy sme spolu hovorili (říjen) došlo znovu k pozastaveniu platnosti štandardov k medicínskej tranzícii, a zároveň sa opätovne pripravuje návrh novely zákona o rodnom čísle, ktorý by mohol ohroziť právnu tranzíciu na Slovensku.*”

Diskriminace a obtěžování

Diskriminace a obtěžování

Další z faktorů, kterou jsem se rozhodla zpracovat je míra setkávání queer lidí s diskriminací, případně obtěžováním, které vychází z toho, že je daná osoba queer a nezapadá tak do cisheteronormativních představ. Cisheteronormativita vychází z přesvědčení, že jedinou “normální” sexuální orientací je ta heterosexuální a stejně tak pokládá za jediné “správné” cisgender osoby (tedy ty, které nejsou trans). Opět zde ale musím upozornit na rozdílnost těchto dvou výzkumů. Nebyly pokládány stejné otázky a český výzkum je výrazně rozsáhlejší a lze z něj tak získat více informací. Myslím si ale, že i přes odlišnosti to situaci queer lidí v obou zemích může pomoci nastínit.

Česká republika

Z respondentů dotázaných v rámci českého výzkumu se během posledních pěti let 43 % cítilo diskriminováno nebo obtěžováno. Diskriminaci či obtěžování za poslední rok uvedlo 35 % respondentů. Nejčastěji se tento problém týkal trans mužů (ve více než polovině případů) a nebinárních osob.

Setkání s diskriminací v posledních letech převažovalo u nejmladší věkové kategorie, tudíž u dospívajících ve věku 12–15 let, kteří se ještě aktivně pohybují ve školním prostředí. Konkrétně setkání s diskriminací ve školním (či univerzitním) prostředí uvedlo 26 % ze všech dotázaných. Ve školním prostředí se s posměšky, urážením, či vyhrožováním respondenti nejčastěji setkávali ze stran svých vrstevníků a spolužáků. Mnozí uvedli také zkušenost s takovým chováním ze stran učitelů, či jiných zaměstnanců školy. Nejčastěji se s ním setkali trans muži (pětina všech dotázaných) a zhruba polovina z trans mužů se s takovým chováním setkala ze strany vrstevníků. Obecně u trans a nebinárních osob je setkávání s posměšky, urážením, či vyhrožováním vycházejícím z jejich genderové identity ve škole častější než setkávání s takovým chováním u osob s jinou než heterosexuální identitou.

Co se zaměstnání týče, rozhodli se tvůrci tohoto výzkumu rozdělit otázku ohledně diskriminace a obtěžování respondentů zvlášť pro odlišné genderové a sexuální identity. U lidí, kterých se týkala kategorie genderové identity bylo v pracovním prostředí vystaveno negativním komentářům či jednáním alespoň zřídka za posledních pět let 41 % dotázaných. U stejné otázky,

kteřá byla ale zaměřena na takovéto komentáře či jednání vycházející z odlišné sexuální identity bylo procento u dotázaných, kterých se to týkalo vyšší (alespoň zřídka se s takovými komentáři či jednáním setkala 57 % respondentů). S obecně negativními postoji vůči lesbám, gayům, bisexuálním nebo trans lidem z důvodu jejich genderové identity se v pracovním prostředí za posledních pět let setkala drtivá většina všech dotázaných (konkrétně 96 %). 21 % dotázaných také uvedlo, že se v práci během posledních pěti let setkala s nerovným zacházením v oblasti pracovních podmínek nebo benefitů z důvodu toho že mají/měli partnera/partnerku stejného pohlaví. V pracovním prostředí se ale queer osoby mohou setkávat i s podporou a přívětivým prostředím. Například 40 % respondentek a respondentů uvedlo, že se „často“ nebo „vždy“ setkávalo s tím, že je v práci někdo jako LGBTQ+ osobu podpořil nebo bránil a všeobecnou podporu práv leseb, gayů, bisexuálních, trans a intersex osob „často“ nebo „vždy“ zažila necelá třetina dotázaných.

Obecně vnímali queer lidé jako nejčastější motivy diskriminace (diskriminace obecně, nejedná se pouze o data týkající se školního a pracovního prostředí) vůči jejich osobě jejich sexuální a genderovou identitu a pohlaví. Respondenti, kteří uvedli, že měli zkušenost s diskriminací v posledním roce (jednalo se o 35 % z celkového počtu 3429 respondentů) nejčastěji jako formu uváděli slovní obtěžování, urážky a jiné zraňující komentáře. Druhou nejčastější formou diskriminace, se kterou se daní respondenti setkávali bylo šíření informací o jejich identitě třetí osobou bez jejich svolení. Z celkového počtu respondentů se 7 % setkala s výhrůzkami fyzickým či sexuálním násilím a obtěžováním, takovéto násilí a obtěžování zažily 4 % dotázaných.

Obzvláště v poslední době s rozmachem sociálních sítí začíná být velké téma také nenávisť proti queer lidem šířená právě kvůli těmto sítím. Dle výzkumu “Být LGBT+ v Česku 2022” se v online prostředí setkala s násilnými projevy 84 % dotázaných, u největší části se jednalo o urážky jich samých nebo jiných queer lidí, více než dvě třetiny respondentů mělo také zkušenost s vyhrožováním fyzickým napadením (nejčastěji se to týkalo trans žen) a alarmující je také informace, že více než polovina dotazovaných se v online prostředí setkala s výhrůzkami smrti namířených proti jim samým nebo jiným queer lidem.

Slovenská republika

Dle dat vyplývajících ze slovenského dotazníku se necelá polovina (49,6 %) setkala s nepříjemnými zkušenostmi (obtěžováním, nadávkami, násilím apod.), které souvisely s tím, že je daná osoba LGBT. Trans lidé se s takovými zkušenostmi setkávali častěji než ostatní. Z celého počtu respondentů, kteří zažili nepříjemnou zkušenost související s tím, že jsou queer se nejčastěji setkávali s nadávkami a dehonestujícími označeními, konkrétně se jednalo o více než 80 %. Podobné množství lidí se setkala se zesměšňováním a urážením. Necelá třetina zažila šikanu, kterou si autoři výzkumu vysvětlují jako šikanu vyskytující se převážně ve školním, nebo pracovním prostředí.

Co se týká míst, kde se dotazovaní s nepříjemnými zkušenostmi setkávali, nejčastěji se jednalo o ulice, náměstí, či jiná veřejná prostranství (konkrétně tuto odpověď uvedlo 56,9 % respondentů) a zhruba polovina respondentů se s takovými zkušenostmi setkala ve škole, což je opravdu vysoké číslo, které poukazuje na potřebu prevence šikany queer lidí na školách, o které jsme se mimo jiné bavili i v rozhovoru s Matty Oaks z organizace Trans*parent. S nepříjemnými zkušenostmi, jejichž důvod byla rozdílná sexuální orientace, či genderová identita, se slovenští queer lidé nejčastěji setkávali ze strany cizích lidí (jednalo se o 64,5 % odpovědí). Necelá polovina dotázaných se s takovými zkušenostmi setkala ze strany spolužáka/spolužačky ve škole a jen o něco méně lidí (43,8 %) se s takovým chováním setkala ze strany jednotlivce, nebo skupiny dospívajících, obě tyto čísla potvrzují míru diskriminace a obtěžování ve školním prostředí, kterou jsem zmínila již dříve. V necelých deseti procentech se queer lidé s nepříjemným chováním setkali ze strany kolegy/kolegyně v práci a v 6,1 % ze strany učitele/učitelky. Svě pracoviště hodnotila více než čtvrtina jako velmi akceptující. Svoji sexuální orientaci, či genderovou identitu nicméně v práci někdy tajilo 62,5 % dotázaných, pouze necelá třetina uvedla, že jsou v pracovním prostředí otevření. Z respondentů, kteří uvedli, že zažili nějakou nepříjemnou zkušenost se necelá třetina setkala se sexuálním násilím, či obtěžováním, které souviselo s jejich orientací, či identitou. Polovina respondentů také uvedla, že se cítí ohrožení na ulici, náměstí, nebo jiném veřejném prostranství proto, že je queer.

Srovnání České republiky a Slovenské republiky

V obou výzkumech, ze kterých jsem data získala (ČR - “*Být LGBT+ v Česku 2022*”, SR - “*Celoslovenský LGBT prieskum*”) vyšla podobná čísla u otázky týkající se setkání s diskriminací, obtěžováním, či jinými nepříjemnými zkušenostmi, jejichž důvodem je sexuální, či genderová identita dané osoby. V obou zemích se s něčím takovým setkala necelá polovina dotázaných, ve Slovenské republice to číslo bylo větší, ale rozdíl nebyl nijak zásadní (ČR – 43 % respondentů, SR - 49,6 % respondentů). Podobně vyšly také nejčastější formy diskriminace či obtěžování, kterému queer lidé čelí. V obou zemích se jedná především o nadávky, urážky, či jiné verbální násilí. V českém prostředí se queer lidé s diskriminací, či obtěžováním setkávali nejčastěji ve školním nebo univerzitním prostředí, zhruba polovina trans mužů a trans žen se také setkala s diskriminací v situacích, kdy museli ukazovat své doklady, nebo ve zdravotnických zařízeních. V prostředí slovenském se queer lidé s nepříjemnými zkušenostmi setkávali nejčastěji na ulici, náměstí, či jiném veřejném prostranství. Pouze o něco méně respondentů nicméně jako místo, kde se s takovými zkušenostmi setkali, uvedlo školní prostředí, což se shoduje s výsledky českého dotazníku. V pracovním prostředí se v České republice s negativními postoji na základě genderové identity setkal téměř každý, zhruba pětina respondentů se setkala s nerovným zacházením a 40 % dotázaných se v pracovním prostředí setkala s podporou. Ze slovenského výzkumu vyplynulo, že více než polovina queer lidí ve své práci někdy svou sexuální orientaci, či genderovou identitu tajila a pracovní prostředí jako velmi akceptující označila čtvrtina dotázaných, jako málo, či zcela neakceptující ho označila necelá pětina. Z výsledků tak vidíme, že v obou zemích se musí queer lidé setkávat s diskriminací a obtěžováním. Z porovnání těchto dvou výzkumů žádné zásadní odlišnosti nevyčnívají, nicméně oba výzkumy ukazují na nepřilíš ideální situaci v obou zemích.

Akceptace queer lidí ve společnosti a aktuální vývoj

Velmi důležitým aspektem života člověka, který je součástí nějaké menšiny v dané zemi je nepochybně to, jak je daná menšina v zemi vnímaná a jak se k ní staví většinová společnost. Život člověka s jinou než heterosexuální orientací, či cis genderovou identitou může být pro člověka v cisheteronormativní společnosti plně nepochopení a stigmatizace. Míra akceptace a postavení ve společnosti je nicméně poměrně náročná věc na zkoumání a porovnávání. Tvůrci mnou používaných výzkumů se k této kategorii a otázce postavili různými způsoby a je tak náročné tyto údaje srovnávat. I přes to, že nedostaneme kompletní obrázek rozdílností České a Slovenské republiky, věřím, že nějaké trendy, či rozdíly srovnání poskytnou.

Česká republika

Autoři českého výzkumu využili k hodnocení aktuálního postavení queer lidí v České republice deseti bodovou škálu, kde 0 = zcela nevyhovující a 9 = zcela vyhovující. Otázku hodnocení postavení queer lidí také rozdělili na tři, které by mohly vést k přesnějším výsledkům – jednu, týkající se gayů, leseb a bisexuálů (LGB) a druhou, týkající se specificky trans lidí a třetí, která se zaměřovala na lidi nebinární identity. Z těchto tří skupin hodnotili respondenti nejlépe postavení LGB (lesby, gayové a bisexuální), průměrné hodnocení této skupiny na dané škále vyšlo na 4,9. oproti výzkumu z roku 2018 se průměrné hodnocení zlepšilo o 0,5 bodu, vzhledem ale k tomu, že v minulém výzkumu se hodnotilo postavení všech LGBT+ lidí dohromady, nemusí být toto zlepšení příliš přesné. Hůře na tom bylo hodnocení postavení trans lidí v české společnosti, průměrné hodnocení činí 2,95 z pohledu trans lidí, z pohledu všech dotázaných poté 2,91. Z těchto dat je jednoznačně vidět, že postavení trans lidí je v české společnosti stále nevyhovující a od hodnocení LGB osob se liší velmi výrazně. Trans lidé stále nejsou českou společností dobře přijímaní a ani česká legislativa není v podmínkách tranzice příliš vyhovující (viz. dříve podmínky k podstoupení úřední tranzice). Třetí samostatnou kategorií v této otázce byly osoby nebinární. Ti své postavení průměrně hodnotili 2,06 body, všichni dotázaní poté hodnotili průměrně 2,55 body. Necelá třetina dotázaných nebinárních lidí hodnotila společenské postavení nulou (zcela nevyhovující), tedy nejnižším možným hodnocením.

Aktuální míře akceptace queer lidí širokou veřejností nepochybně neprospívá ani fakt, že mezi lidmi stále koluje spousta předsudků a stereotypů, i jejich zmapování se tento výzkum věnoval. Dle výsledků výzkumu zcela suverénně nejrozšířenějším stereotypem je domněnka, že “Existují pouze dvě pohlaví XY muž a XX žena”, s tímto názorem se “často” setkalo 91 % dotázaných. Druhým velmi často slýchaným názorem je to, že „Gayové a lesby by neměli svou sexuální orientaci dávat veřejně na odiv, ale v soukromí si mohou dělat, co chtějí“, s ním se “často” setkalo 78 % dotázaných. Tento názor je ve veřejném prostoru velmi často slyšet obzvláště v období Prague Pride, či jiných regionálních prídů. Velmi často se také respondenti setkávali třeba s názory, že odlišná sexuální orientace, či genderová identita je nepřírozená, módní záležitostí, či volbou, kterou si daný jedinec může vybrat. Spousta předsudků a stereotypů se také týkalo dětí vychovávaných homoparentální rodinou a jejich následnému vývoji a společenskému postavení.

Co se týče aktuálního posunu a vývoje v situaci postavení queer lidí v české společnosti, dle 57 % došlo v posledních pěti letech spíše ke snížení míry nesnášenlivosti a předsudečnosti, naopak pětina respondentů uvedla její zvýšení. Jako hlavní důvod pro snížení míry předsudečnosti a nesnášenlivosti udávali daní respondenti nejčastěji viditelnost a zapojení queer lidí v každodenním životě, nebo podporu ze stran veřejně známých osobností. Ti, co naopak zvolili zvýšení míry nesnášenlivosti a předsudečnosti v posledních pěti letech vnímali jako hlavní důvod negativní diskurz ze strany politiků a političek. Právě ze stran politiků/političek, nebo politických klubů velmi často zaznívají dost extrémní negativní názory, které mají nepochybně velký vliv na veřejnou debatu a šíření negativních nálad napříč společností. Obávám se, že nikomu neuniklo např. to, že ex-prezident Miloš Zeman v pořadu Partie Terezie Tománkové v červnu 2021 prohlásil, že trans lidé jsou mu bytostně odporní, nebo třeba Tomio Okamura, který 29. dubna 2021 během projednávání návrhu o manželství pro všechny v Poslanecké sněmovně prohlásil, že by raději skočil z okna, než aby byl adoptován stejnopohlavním párem. Zaznívání těchto názorů bohužel není ojedinělé a vede k radikalizaci společnosti.

Slovenská republika

Autoři slovenského výzkumu narozdíl od toho českého nezkoumali celkové hodnocení postavení queer lidí, v tomto výzkumu nicméně nalezneme hodnocení míry přijetí queer lidí slovenskou společností. Více než polovina respondentů vnímá pouze malou míru akceptace queer lidí ve slovenské společnosti, třetina vnímá částečnou akceptaci a pouze 1,4 % označilo míru akceptace jakou velkou. Více než 58 % dotázaných se nicméně domnívá, že míra akceptace je o něco vyšší, než byla před 10 lety a podobně 54,9 % dotázaných věří, že za dalších deset let dojde opět k posunu a míra akceptace tak bude opět o něco lepší. Při otázce na míru akceptace ve městě, kde respondent bydlí, vybralo nejvíce lidí variantu “akceptace queer lidí do jisté míry” (46,5 % odpovědí). Z tohoto výzkumu ale také víme, že 67,8 % respondentů souhlasilo s tvrzením, že “Někdy chtějí uniknout od stresu, který způsobuje společnost LGBT lidem, například odchodem do zahraničí”.

V této části výzkumu se také dále autoři zaměřovali na to, jaké opatření by mohla pomoci ke zvýšení míry akceptace queer lidí ve Slovenské republice. Více než tři čtvrtiny lidí si myslí, že větší akceptaci queer lidí pomáhá zejména to, když lidé osobně někoho queer znají a mají tak vlastní zkušenost. Přijde mi také zajímavé a důležité, že je ve výzkumu uvedené, že dle průzkumu, který dělala Iniciativa Inakosť až 60 % obyvatel Slovenska osobně žádného queer člověka nezná. I to může vést k většímu nepřijetí a strachu z neznámého. Podle více než poloviny dotázaných by také větší míře akceptace pomohla otevřená podpora ze strany politiků a političek, protože v konečném důsledku právě oni rozhodují o možnosti změn práv pro queer lidi a také velmi ovlivňují směřování veřejné debaty a naladění společnosti. Podobné procento respondentů by také ocenilo více veřejně známých osobností, kteří by o své sexuální orientaci, či genderové identitě mluvili. Zvýšení akceptace by také pomohlo narovnání práv queer osob, slovenské legislativě, která se přímo queer lidí dotýká jsem se blíže věnovala v kapitole “Legislativní rámce obou zemí”.

Jako nejzávažnější problém, kterému musí slovenští queer lidé čelit uvedlo 81,1 % dotazovaných předsudky, stereotypy, nepochopení a ignoraci queer lidí. Dvě třetiny trápí nedostatek rovnosti, akceptace a chybějících práv. Více než polovina respondentů také uvedla jako nejzávažnější problém situaci a přijímání slovenských queer dětí a dospívajících ve školním prostředí. Tomuto tématu jsem se více věnovala v kapitole “Diskriminace a obtěžování”. Dále také jsou dle skoro 80 % respondentů v každodenním životě časté žerty zaměřené na queer lidi, které jsou hojně rozšířené právě ve školním a pracovním prostředí a

jejichž autoři si mnohdy neuvědomují, že mohou mít ve svém okolí queer lidi, na které takové vtipy mohou mít negativní dopad.

Stejně tak jako v České republice se v politické diskuzi objevují negativní výroky směřující proti queer lidem, více než 60 % dotázaných považuje takový urážlivý jazyk mezi politiky a političkami za rozšířený. Urážlivé výroky z úst slovenských politických představitelů zdaleka nejsou ojedinělé, což se opět ukázalo ve větší míře během předvolebního období v říjnu 2023, kdy urážlivých a zraňujících výroků padalo spousta. Součástí projevů Roberta Fica byl například i boj proti transsexuálním lidem a výrok: *“Dámy a pánové, ríkam jasne – odmiatame tyto rodové ideologie a dobrodružství. Chceme návrat zdravého rozumu.”*¹² Nevhodnými a urážlivými názory je také známý Igor Matovič, bývalý předseda vlády a ministr financí, za jeden takový se i objevil v anketě “Homofób roka 2023”: *“LGBTIQWERTZUOPASDFHJKYXCVBNM+ prepnutí aktivisti... deťom nahovárajú, že aj s pipíkom môžu byť pipinou.”*, podobně třeba i jeho spolustraníka Milan Kuriak a jeho výrok: *“Som tolerantný, ale zvrátenosti proti Pánu Bohu podporovať nebudem.”*¹³, ve kterém queer lidi označil jako zvrátenosti proti Bohu. Takovéto výroky ale zdaleka neslycháme jen z úst politiků a političek. Teroristický útok v Teplárně v říjnu roku 2022, při kterém zemřeli dva mladí queer lidé, přinesl spousta reakcí, bohužel se ale nejednalo pouze o slova lítosti a snahy pomoci queer lidem žít bezpečněji, ale také spousta urážlivých výroků, jako příklad lze uvést slova trnavského biskupa Jána Orosche, který na něj reagoval takto: *“Priznám sa vám, že v ich vyjadrení mi vadí jedno slovo, s ktorým nemôžem súhlasiť. To slovo je „nevinné obeť“, ktorým jasne tvrdí, že fakt, že byli oběti queer je činný “vinnými”.*

Srovnání Česká republika a Slovenská republika

Tvůrci obou výzkumů volili u měření míry akceptace queer lidí společností jiné otázky a metodu zkoumání a nelze tak získaná data příliš srovnávat. U výzkumu *“Byt LGBT+ v Česku 2022”* zkoumali tvůrci aktuální postavení queer lidí. Otázku rozdělili pro lesby, gaye a bisexuály, kde bylo průměrným výsledkem bodové hodnocení zhruba v polovině škály, která se pohybovala mezi hodnocením “zcela vyhovující” a “zcela nevyhovující”. Zvlášť zkoumali

¹² IROZHLAS [online]. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/rok-od-utoku-na-teplaren-lgbt-nenavist-slovensko_2310121819_epo

¹³ Ludskeprava.sk [online]. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://www.ludskeprava.sk/homofob/#sthash.UoD3Exvw.dpbs>

postavení trans a nebinárních lidí, kde společenské postavení hodnotili trans lidé výrazně hůře. U slovenského výzkumu hodnotili všechny queer osoby dohromady a vyšlo jim, že více než polovina vnímá pouze malou míru akceptace queer lidí. Domnívají se, že za posledních 10 let se akceptace queer lidí ve slovenském prostředí zlepšila. Podobné množství respondentů českého dotazníku vnímá snížení míry nesnášenlivosti a předsudečnosti i v českém prostředí. Respondenti obou výzkumů se shodli, že ke snížení nesnášenlivosti a vyšší akceptaci pomáhá osobní známost queer lidí či zapojení queer lidí v každodenním životě. Respondenti, kteří v českém výzkumu naopak uvedli zvýšení míry nesnášenlivosti a předsudečnosti, vnímali nejčastěji jako hlavní důvod negativní diskurz ze strany politiků a političek, což je nepochybně i trend vyplývající ze slovenského dotazníku, kde urážlivý jazyk mezi politiky a političkami považují za rozšířený téměř dvě třetiny dotázaných.

Kvalitativní rozhovory

Důležitou součástí této práce jsou také tři kvalitativní rozhovory, které jsem vedla s lidmi z neziskových organizací, které se zabývají pomocí queer lidem. Jako jejich hlavní přínos vnímám to, že mi pomohly hlouběji se do tématu ponořit a také jsem velmi ocenila možnost setkat se s někým, kdo se v této problematice hodně orientuje a pracuje s ní na denní bázi a má tak možnost poskytnout mi osobní pohled a zkušenosti.

První rozhovor jsem vedla na konci června s Jolanou Hoškovou, která pracuje v české organizaci Prague Pride, což je bezesporu v českém prostředí největší a nejznámější organizace. Zastřešuje více různých projektů a programů, jako je třeba Jsme fér, nebo poradna Sbarvouven. Jolana Hošková je součástí týmu komunitního centra Prague Pride a také poskytuje poradenské konzultace pro queer lidi a jejich blízké. Rozhovor proběhl právě ve zmíněném Komunitním centru. Cílem organizace je dle Jolany to, *“aby všichni lidé nehladě na jejich gender, sexuální orientaci a všechny tyhle věci mohli žít rovnocenný život, jako lidi, kteří jsou cis hetero”*. Snaží se o to pomocí mnoha programů a projektů, jejichž fungování a zaměření jsme v rozhovoru probraly. Bavily jsme se také o tom, zda funguje vzájemná spolupráce neziskových organizací s queer zaměřením. V českém prostředí jich dle Jolany probíhá spousta, například s organizací Trans*parent, In IUSTITIA, nebo třeba s různými regionálními průvodci hrdosti. Se slovenskými organizacemi se vzájemně podporují třeba během prídů, ale jinak k vzájemným spolupracím příliš nedochází. Probíraly jsme také mediální obraz queer lidí v České republice a to, jak se v čase, nebo s různými událostmi vyvíjí. To Jolana komentovala slovy *“My teďko třeba posledních půl roku vedeme dost vážný debaty o tom, že máme pocit, že ten obraz queer lidí v médiích začíná být dost tvrdý a máme pocit, že se vrací nějaké určité tendence, u kterých jsme si mysleli, že vymizely už dávno.”* Nárůst vnímá i u urážlivých výroků ze stran politického představenstva. Příliš pozitivní vývoj nevnímala ani u předsudečného chování a diskriminace, což může mimo jiné souviset i s rozmachem sociálních sítí, protože jak sama zmínila, možnost anonymity k tomuto nemálo přispívá. Řešily jsme také to, jak takové chování řešit a jak na něj reagovat. Organizace je velmi známá i díky každoročnímu průvodu hrdosti a doprovodným aktivitám, který nese název Prague Pride a který se každoročně stane velkým terčem kritiky a nenávistných komentářů. Nenávist podle Jolany neklesá, *“Myslím si, že tím, jak je to vidět, tak se nějaká nenávist k tomu nesnižuje, že to tak úměrně narůstá s tím, jak narůstá ten festival.”*

Druhý rozhovor jsem vedla na začátku října s Matty Oaks z organizace Trans*parent, která se narodila od Prague Pridu zaměřuje na specifitější skupinu lidí (trans, intersex a nebinární

osoby). Matty popsali jeden z důvodů, proč před osmi lety organizace vznikla *“Trans lidi byli prostě hodně stigmatizováni, v médiích ještě více než teď, takže tam byla ta potřeba udělat nějakou komunitu, udělat nějaké zázemí pro ty trans, nebinární a intersex lidi. I v dnešní době je třeba to intersex téma hodně opomíjené.”* Zaměřují se na lobbying, celkovou osvětu, ale také třeba na vzdělávání na školách, čemu jsme se v rozhovoru věnovali poměrně hodně, protože je to něco, čemu se Matty osobně věnuje. Nabízí ale i komunitní akce, kde se lidé mohou sejit a trávit spolu čas, nebo také podpůrné skupiny pro trans, nebinární a intersex lidi, nebo třeba jejich rodiče. Stejně jako u prvního rozhovoru jsme probírali také vzájemnou spolupráci mezi organizacemi, mimo Prague Pride Matty zmínili také slovenskou organizace Saplinq. Matty zmiňovali, že dokud bude toto téma takto stigmatizované, tak k nějakému zlepšení, co se přijímání trans, intersex a nebinárních lidí jen tak nedojde, i přes to ale v poslední době vnímá spíše pozitivní ohlasy na práci organizace. *“Ale zase myslím, že převažuje poslední dobou ten pozitivní ohlas. To, že nám ty lidi, pro který je to určený, píšou, jak jim to pomáhá, jak jsou rádi, že vidí někoho dalšího, kdo je trans a žije život, který má smysl, že má práci, má třeba rodinu, má partnery, partnera a žije úplně jako normální běžný život. To je podle mě pro ně hrozně důležité vidět.”* Matty také zmínili velmi znepokojující čísla, které se týkají míry depresí, sebepoškozování, či sebevraždy u trans lidí, která plyne z nepřijetí společností. *“Můžou za to ty dezinformační kampaně, může za to ta stigmatizace. Může za to to, že ti mladí trans a nebinární lidé všechno tohle vidí. Když třeba bývalý, díky Bohu už bývalý prezident řekl, že trans lidé jsou bytostně odporní. Ti mladý trans lidi to vidí, slyší a má to na ně obrovský dopad a hrozně to utvrzuje to číslo.”* Bavili jsme se také o specifických problémech, se kterými se setkává tato skupina lidí, jako jsou třeba veřejné záchody, některé z těchto věcí se nicméně dle toho, co říkali Matty posunulo dobrým směrem: *“Ještě donedávna sexuologická scéna vyžadovala po trans lidech, aby procházely tzv. real – life testem, což se díky Bohu už skoro nikde nevyžaduje. Nedělá se to, odstupuje se od toho a spočívá to v tom, že před hormonem ten člověk musí rok žít v té roli, a to může být pro někoho, kdo má třeba jako horší passing, nebo převážně pro ty trans ženy ohromně rizikové, a právě proto se od toho začalo odstupovat, protože tam byla zvýšená míra toho, že byly třeba napadány na ulici.”*

Třetí rozhovor proběhl v listopadu a vedla jsem ho s Viktorií Beličákovou, která pochází z Košic, ale žije v Praze a pracuje na oddělení komunitního organizování slovenské neziskové organizace Saplinq, která je aktuálně největší ve Slovenské republice. Ona sama v organizaci pracuje s širší veřejností a jejím aktivizováním. Organizace se nejprve zaměřovala na Košice a postupně rozšířila své působení napříč celým Slovenskem. Zastřešuje podobně jako

český Prague Pride více různých programů a projektů, jako je třeba Pride Košice, nebo poradenství a komunitní centrum PRIZMA. Hodně viditelná je také jejich každoroční kampaň: *“Ta se jmenuje “Duhová stužka” a vždy v květnu, protože 17.5. je den boje proti homofobii, transfobii a bifobii, a celý měsíc se prodávají duhové stužky a výsledek jde buď do fondu, kterým se podporují LGBT organizace na Slovensku, ale někdy to jde i na poradenská centra.”* Bavily jsme se více o fungování zmíněné PRIZMY, nebo třeba o tom, s jakými reakcemi se setkává průvod hrdosti Pride Košice, který nicméně není největším takovým slovenským průvodem a nedostává se mu od veřejnosti tolik pozornosti, jako tomu největšímu v hlavním městě. Na průvodech hrdosti se setkali i s jeho přímým narušením, jak Viki popisovala *“Byla tam skupina lidí ze Sns, která je známá jako Kotlebova strana. Sešla se tam skupina lidí, která blokovala pochod na hlavní ulici a policie úplně nezareagovala ideálně tak byl odkloněný směr toho pochodu. Toto se tam odehrálo, a to kamery zachytily. Na Slovensku proběhly čtyři pridy, ale v Košicích byla letos ta opozice největší a nejhluchější.”* Důležitou částí tohoto rozhovoru bylo také to, jaké podmínky pro život slovenští queer lidé mají, s čím se setkávají a jak se tamější situace liší od situace v České republice. Probíraly jsme také velké rozdíly mezi Bratislavou a ostatními městy, Viki popsala i dle ní hlavní a důležitý rozdíl *“Rozhodně jsou velké rozdíly, ale co Bratislavu, Košice a Banskú Bystricu odděluje od zbytku je to, že jsou tam alespoň prostory, kam mohou queer lidé jít. Existuje tam nějaká komunita, možná ne třeba otevřená úplně všem, ale když jde člověk do menších měst, tak prostorů na setkávání rychle ubývá. Proto my se snažíme teď i o aktivizování lidí právě v těchto místech.”* Spíše, než na celé Slovensko jsem se v rozhovoru zaměřila na Košice, ke kterým má Viktória více informací a má také osobní zkušenost, vzhledem k tomu že odtamtud pochází a tráví tam hodně času. Překvapilo mě, jak vnímala změnu v posledních letech: *“V něčem je to lepší, v něčem horší. Co se týče útoků na lidská práva a omezování lidských práv se to začíná více zhoršovat, paradoxně v letech kolem 2010, se sice nic na legislativní úrovni nezlepšovalo, ale ani nezhoršovalo. Toto se ale netýká jen Slovenska, vidíme to i jinde v Evropě, nebo třeba v USA.”* Narozdíl od České republiky nemá Slovenská republika žádnou možnost právního svazku stejnopohlavního páru, což by mimo jiné dle Viki queer lidem pomohlo: *“Určitě by pomohlo zavedení možnosti nějakého právního svazku. Hrozně by pomohla nějaká podpora trans a nebinárních lidí. Kdybych si měla přát něco, tak primárně aby se toto zlepšilo. Aby lidé mohli začít procházet tranzicí ne na základě vyšetření, ale sebeurčení, aby se jim věřilo a také aby nebyly žádné zákroky a aby se respektovala tělesná integrita každého. Přála bych si, aby byla větší síť podporných míst pro queer lidi, prostory, které jsou queer inkluzivní. Aby taková místa byla na školách, komunitních centrech a tak.*

Organizace věnující se pomoci queer pomoci

V České i Slovenské republice se vyskytuje hodně organizací, které se zaměřují na pomoc queer lidem. V obou zemích se nachází spousta menších regionálních organizací, nebo organizací s velmi specifickým zaměřením a nebylo tak v mých silách zpracovat všechny organizace pro queer lidi v ČR a SR. Pro účely této práce jsem tak vybrala a zpracovala organizace s největším dosahem anebo ty, které mi doporučili, či zmínili mí respondenti v rámci mého dotazníku, nebo lidé, se kterými jsem dělala kvalitativní rozhovory.

Medailonky českých organizací

Prague Pride

Organizace Prague Pride je nevládní nezisková organizace s celorepublikovým dopadem. Jak uvádí na svých stránkách, jejich posláním je utvářet respektující a bezpečné prostředí, ve kterém mohou být LGBT+ lidé sami sebou, čehož dosahuje hned několika způsoby. Prague Pride má více programů, díky jejichž práci pomáhá vytvářet příjemnější prostředí a podmínky pro queer lidi. Nejznámější je nepochybně každoroční průvod hrdosti Prague “Prague pride”, který se koná každý rok v srpnu již od roku 2011. Jedná se o zhruba týdenní akci, se spousto doprovodných programů a workshopů, která vyvrcholí známým průvodem Prahou, a která dává queer lidem možnost být vidět a slyšet většinou společností. Dále také organizace Prague Pride vytvořila první komunitní centrum pro queer lidi v České republice, které se nachází v Praze nedaleko Staroměstského náměstí a jehož cílem je sdružovat queer lidi a poskytovat safe space. Pod tuto organizace patří také *J sme fér*, což je iniciativa bojující za manželství pro všechny, díky které se toto téma dostává více do povědomí a veřejného prostoru. Dále také Prague Pride zřizuje poradnu Sbarvouven, která se primárně zaměřuje na téma coming outu a to ať z pohledu člověka, který si jím právě prochází, nebo třeba jeho blízkých. V neposlední řadě také spoluzaložili platformu Prague Business Forum, která má za cíl podpořit zaměstnavatele v zavádění principů LGBT+ diverzity, ale také zaměstnance a zaměstnankyně snažící se o férový přístup jejich zaměstnavatelů bez ohledu na genderovou, či sexuální identitu.¹⁴

¹⁴ Prague Pride [online]. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://praguepride.cz/cs/kdo-jsme/o-nas>

Trans*parent

Organizace Transparent se narodil od Prague Pride nezaměřuje na queer lidi obecně, ale zaměřují se na transgender, nebinární a intersex osoby. Organizace vznikla v roce 2015 a usiluje o prosazování práv a pozitivních společenských změn, které by vedly ke zlepšení života trans, nebinárních a intersex lidí. Členové organizace se zaměřují třeba na lobbying, kdy často chodí za politiky a političkami a snaží se nastítnit aktuální situaci a problémy trans, nebinárních a intersex lidí v České republice. Důležitou součástí práce neziskové organizace transparent je také vzdělávání a celkovou osvětu tohoto tématu. Osvětu šíří například pomocí rozhovorů v médiích, navštěvování akcí, nebo třeba příspěvků na sociálních sítích, kterými se snaží toto téma destigmatizovat. Dále dělají také třeba přednášky na školách, jak pro vyučující, tak studenty. Nabízí například kurzy akreditované MŠMT a od MPSV pro sociální práce. Přímo pro trans, nebinární a intersex lidi nabízí také komunitní a podpůrné skupiny, stejně tak pro jejich rodiče, či partnery a partnerky. Organizace sídlí v Praze, ale pokrývá svou prací i zbytek České republiky.¹⁵

PiNKBUS Platform

Projekt PiNKBUS nabízí platformu pro mladé queer umělce a díky ní přichází nová tvůrčí vlna na českou scénu, která otevírá témata a vytváří prostor pro vyjádření queer lidí. PiNK BUS Platform spojuje undergroundovou queer scénu a etablované umělce. Díky této platformě se tak například do Prahy více dostal celosvětový trend takzvaných “drag queens”. Do svých děl a akcí promítají témata, která bývají často opomíjená a tabuizovaná, témata jako je třeba sexualita, nahota, svoboda, tělesnost nebo kult krásy. Kromě šíření osvěty také vytváří safe space pro queer lidi.¹⁶

STUD

Organizace STUD je nezávislá nestátní nezisková organizace s dlouhou historií, která sahá až do roku 1996 a jejíž sídlem je město Brno. Snaží se o zlepšení situace gay, lesbické, bisexuální a transgender minority a faktické narovnání práv se zbytkem společnosti. Spolek sdružuje nejen

¹⁵ *Trans*parent* [online]. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://jsmettransparent.cz/>

¹⁶ *PiNKBUS* [online]. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://pinkbusplatform.com/>

queer lidi, ale i takzvané “allies” - tedy lidi s heterosexuální orientací, kteří o účast ve spolku mají zájem. Primární zaměření spolku je na mládež a vyrovnávání se s odlišnou sexuální orientací. Mezi jejich hlavní projekty patří například “GaTe”, který organizuje již přes dvacet let pravidelná setkání a akce pro mladé gaye v období coming outu a organizuje besedy na středních školách. Dalším projektem této organizace je “Queer Ball”, což je originální, netradiční a neformální ples pro všechny queer lidi a jejich přátele. Podílí se také na organizaci queer film festivalu Mezipatra, nebo třeba vytvořili unikátní Queer knihovnu, která nabízí knihy věnující se queer tématice.¹⁷

Logos

Logos Česká republika je ekumenický křesťanský spolek, který vznikl již v roce 1994 v pražských Kobylisích a jehož cílem je integrace queer lidí do společnosti i církví. Z Kobylis je nicméně za léta působení stihl rozšířit do dalších měst a aktuálně místní skupiny spolku Logos můžeme kromě Prahy najít také v Brně, či Ostravě. Spolek se podílí i na kampani za uzákonění manželství pro stejnopohlavní páry iniciativy Jsme fér z roku 2017.¹⁸

PROUD

Zkratka názvu tohoto sdružení PROUD v plném znění znamená Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu. Toto občanské sdružení vzniklo v roce 2011 v reakci na nerovnoprávné postavení queer lidí v České republice, jimž jsou stále upíraná některá práva a jejichž společenské postavení je mnohdy velmi ovlivněno jejich sexuální či genderovou identitou. Kromě nutnosti úpravy české legislativy se zaměřují také na vytvoření nestereotypního obrazu queer lidí v českém mediálním prostředí, zlepšení osvěty (konkrétně se třeba věnují často opomíjenému tématu queer seniorů) a velmi se také vymezují proti jakémukoliv násilí, které má kořeny v homofobii, či transfobii. Tyto vize a cíle prosazují pomocí různých projektů.

¹⁷ *STUD* [online]. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://www.stud.cz/>

¹⁸ *Logos Česká republika*. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Logos_%C4%8Cesk%C3%A1_republika

Jedním z nich byly třeba “Neviditelné menšiny”, což byl projekt, který se snažil pomoci vzdělávacích a osvětových aktivit zviditelnit queer rodiny, dospívající a seniory. Sdružení má několik pracovních skupin - např. legislativu a lobbying, vzdělávání a osvěta, stárnutí, nebo třeba Trans*. ¹⁹

Spolek Charlie

Queer spolek Charlie je spolek fungující na Univerzitě Karlově. Tvoří ho několik desítek členů a jeho hlavním posláním je vytvářet platformu pro seberealizaci, setkávání, zábavu a řešení společných problémů pro studenty a studentky a akademické pracovnice a pracovníky. Spolek se zaměřuje především na queer lidi a na to, aby se nesetkávali s diskriminací na základě jejich rozličné sexuální orientace, či identity. Otevřen je ale i lidem, kteří sami queer nejsou, ale vnímají potřebu nerovnosti řešit. Kromě samotného poskytnutí důstojného zázemí a aktivit pro queer minoritu se spolek zabývá také pozitivní prezentací univerzity samotné, která si je vědomá diverzity a jejich výhod, ale i potenciálních konfliktů. Nabízí spoustu různých aktivit, například přednášky, diskuze, výstavy, filmové projekce, či jiné společenské aktivity. ²⁰

Queer Geography

Spolek Queer Geography se velmi liší od všech výše zmíněných organizací a spolků. Queer Geography je tvořen skupinou expertů (vědců, pedagogů, odborníků), kteří mají zájem o studium lidské sexuality a genderové identity, mezioborové porozumění této tématice a problematiku, která je s ní spojená. Spolek vytváří spoustu informačních materiálů, které mohou lidem pomoci se v tématice zorientovat a získat aktuální data a informace. Za hlavní cíle si spolek pokládá zlepšit životní situaci lidí, jejichž realita je ovlivněna tím, že jsou rozdílné sexuální orientace, či genderové identity. Zaměřuje se také třeba na HIV pozitivní osoby, či na dopady menšinového stresu na queer osoby. Kromě výzkumné a osvětové práce také spolek

¹⁹ *PROUD* [online]. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <http://proud.cz/>

²⁰ *Spolek Charlie* [online]. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://spolekcharlie.cz/>

realizuje projekty, které by zlepšení životní situace queer lidí mohli pomoci, organizuje odborné akce, pořádá benefiční akce, nebo třeba také komunikuje s jinými vládními a nevládními institucemi a organizacemi.²¹

ARA ART

Ara art je spolek fungující již od roku 2012, který se věnuje takzvanému artivismu. Zabývá se uměním a pořádá kulturní akce, které mají sociální přesah a rozměr. Část spolku s názvem “Roma LGBTQ+” se zaměřuje na problematiku vícečetné diskriminace týkající se queer romských osob. Ti se nejenom často setkávají s etnickou diskriminací ze strany většinové společnosti, ale mohou se také setkat s diskriminací, která je podmíněná jejich sexuální orientací a genderovou identitou, a která může přicházet i od jiných členů romské komunity. Organizace si klade za cíl například zlepšování informovanosti v této tématice, upevnění a rozšíření funkčnosti mezinárodní queer romské platformy, posílení evropské výzvy pro integraci Romů a reflektování rozmanitého složení této skupiny obyvatel. Provozují také online poradnu ŘEKNU.TO, která slouží romským queer lidem, co si třeba procházejí coming outem, či odmítnutím ze strany blízkých.²²

OLLOVE

OLLOVE je olomoucké sdružení lidí, které spojuje lidi, kteří se zajímají o rovnost mezi lidmi nezávislou na jejich sexuální orientaci, či genderové identitě. Členy sdružení tvoří především studenti a studentky, či pracovnice a pracovníci Univerzity palackého. Ve snaze vytvořit otevřenou společnost bez diskriminace a nenávisti vytváří prostor pro dialog mezi různými skupinami lidí a dostávají téma života mimo heteronormativní rámec do olomouckého prostředí. Sdružení organizuje velkou škálu společenských a kulturních akcí, či osvětové aktivity. Mezi jejich známou akcí patří takzvané “Ozvěny Mezipater”, což je promítání filmů z

²¹ *Queer Geography* [online]. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://queergeography.cz/o-nas/>

²² *Ara Art* [online]. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://www.araart.cz/cs/roma-lgbt>

filmového festivalu Mezipatry, které je doplněnou doprovodným programem se spoustou aktivit.²³

Ostravský PRAJD

Ostravský PRAJD je otevřený kolektiv lidí z Ostravy, kteří se snaží bojovat za práva queer lidí a podporovat angažovanost queer lidí v ostravském regionu. Organizují vzdělávací akce a akce, které mají za cíl budovat komunitu queer lidí a jak už také název napovídá, každoročně organizují ostravský průvod hrdosti.²⁴

Most Pride

Původně Most Pride vznikl jako iniciativa queer studentů, kteří na severu Čech žijí a kteří se potýkali s tím, že tento region s sebou nese určitá specifika, která nejsou pro queer lidi vždy pozitivní. Cítili tak potřebu vytvořit místo, kde by se queer lidé mohli cítit bezpečně. Dnes již Most Pride funguje jako spolek. kromě vytváření bezpečného prostoru, kde se queer lidé mohou setkávat, také spolek nabízí přednášky, či jiná setkání komunity a také organizuje regionální průvod hrdosti. Je to zatím spolek s krátkou historií, který se ale rychle zvětšuje a rozšiřuje.²⁵

²³ *OLLOVE* [online]. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://www.ollove.cz/o-n%C3%A1s>

²⁴ *Ostravský prajd* [online]. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://www.ostravskyprajd.cz/%C3%BAvod>

²⁵ *Most Pride* [online]. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://mostpride.cz/o-nas>

Medailonky slovenských organizací

Iniciatíva Inakosť

Iniciatíva Inakosť jako oficiální spolek vznikla v roce 2006. Už od začátku bylo cílem sdružení ochraňovat lidská práva a svobody lidí s homosexuální orientací a zastupování této menšiny ve Slovenské republice. Rok po oficiálním vzniku začalo sdružení organizovat Filmový festival inakosti a několik let poté začal také pomáhat s organizací bratislavského průvodu hrdosti. Od roku 2012 slouží Inakosť jako platforma organizací, aktivistů a aktivistek, kteří usilují o zrovnoprávnění queer lidí. Snaží se také o uzákonění právního partnerství osob stejného pohlaví a také vytváření inkluzivního a bezpečného vzdělávacího systému, kde nebude docházet k šikaně a diskriminaci pramenící z odlišné sexuální orientace či genderové identity jedinců. Experti a expertky z Iniciativy Inakosť jsou také členy vládních poradních orgánů, jako je třeba Výbor pro LGBTI osoby. V roce 2015 také založili platformu Životné partnersko usilující o zavedení již zmíněného právního uznání stejnopohlavních párů.²⁶

Saplinq

Saplinq je občanské sdružení v Košicích, založené v roce 2012, které dnes svou prací ale pokrývá většinu Slovenska. Původně se Saplinq zaměřoval na vzdělávání o queer tématice a nabízel poradenství, které bylo obzvláště v Košicích velmi potřeba, vzhledem k specifikám východního Slovenska.²⁷ Později sdružení rozšířilo svou práci a dnes se také věnuje advokacii a komunitní organizování, které má často přesah do aktivistické či politické roviny. Organizuje také jeden z hlavních slovenských průvodů hrdosti PRIDE Košice a komunitní a poradenské centrum PRIZMA. Jejich vizí je svět, ve kterém může každý žít plnohodnotný život nezávislejší na odlišné sexuální či genderové identitě. Dnes se jedná o největší slovenskou organizaci, která se queer tématice věnuje a její důležitou součástí je mimo jiné i síť dobrovolníků a dobrovolnic a aktivistů a aktivistek. Každý květen také organizace vede kampaň “Dúhová stužka”, která dostává téma do veřejného prostoru a také vybírá peníze, které poté směřují do LGBT organizací či poradenských center.²⁸

²⁶ *Inakosť* [online]. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://inakost.sk/o-nas/>

²⁷ rozhovor s Viki Beličákovou ze Saplinq, příloha

²⁸ *Saplinq* [online]. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://www.saplinq.org/>

Dúhový PRIDE Bratislava

Dúhový PRIDE Bratislava je neziskovou nevládní organizací, která si za hlavní cíl klade podporu viditelnosti queer lidí ve Slovenské republice. Toho docilují především každoročním lidskoprávním festivalem, který nese stejné jméno jako organizace. Bratislavský pride je každoročně největší svého druhu na celém Slovensku a festival kromě něj nabízí také velké množství doprovodných aktivit.²⁹

TransFúzia

TransFúzia je nevládní organizace, která má jako hlavní cíl zlepšovat kvalitu života trans a nebinárních lidí ve všech jeho oblastech. Součástí toho je i snaha o změny a úpravy na legislativní úrovni, které by zabraňovali praktikám, které organizace vnímá jako škodlivé, a které jsou dodnes vyžadovány. Snaží se také o vytvoření administrativních postupů, které by tranzici zpříjemňovaly a mohlo by mimo jiné ke změně pohlaví v identifikačních dokumentech dojít na základě sebeurčení dané osoby. Během svého působení byli součástí, či vytvořili více projektů, které směřují k naplnění jejich vizí. Jedním z nich je třeba právní analýza a výzkum z roku 2015, na základě které se snažili zjistit, jaká je situace trans mládeže na školách a vytvořit doporučení pro mladé trans lidi, jejich rodiče a školy. Organizace také pořádá podpůrné skupiny pro trans lidi, které jsou volně přístupné a kde se společně mohou sejit a sdílet své zkušenosti a problémy. Poradenství nabízí i individuální.³⁰

InPoradňa

InPoradňa je slovenská organizace, která poskytuje bezplatné poradenství pro queer lidi. Služby je možné využít buď online, telefonicky, či po dohodě i osobním setkáním. Nabízí sociální, právní a psychologické poradenství s odborníky, kteří jsou sami queer a mají tak dobrý přehled o slovenských podmínkách.³¹

²⁹ *Dúhový pride* [online]. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://duhovypride.sk/>

³⁰ *Transfúzia* [online]. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://www.transfuzia.org/>

³¹ *InPoradňa* [online]. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://inporadna.sk/>

Divadlo Nomantins a Dúhový rok

Divadlo Nomantins je slovenské queer divadlo, ktoré ve svých hrách přináší často tabuizovaná témata rodu, rovnosti, pohlaví, stereotypů a také boje proti násilí na ženách. Divadlo je součástí platformy Dúhový rok, která se také věnuje životům, kultuře a právům queer lidí a snaží se o jejich zviditelnění. Platforma vznikla již v roce 2014 a je finančně podporovaná Ministerstvem kultury Slovenské republiky a také Ministerstvem spravodlnosti. Organizace mimo Divadla Nomantins zastřešuje také vydávání magazínu QYS, vytváření podcastů Teplá Vlna a také pořádá divadelní festival Drama Queer, který přináší vystoupení s queer tématikou.³²

SIGNUM – Dúhová kresťania

Signium je občanské sdružení, oficiálně fungující od roku 2019, avšak s mnohem delší historií, během kterého měnilo názvy a nemělo oficiální podobu. Toto sdružení tvoří křesťané, kteří jsou jiné než většinové sexuální orientace či genderu. Společně vytváří prostor, kde se mohou setkávat, duchovně růst a cítit se přijatí. Snaží se také měnit okolí, církev a společnost k více tolerantnímu, přívětivému a otevřenějšímu postavení vůči queer lidem. Odmítají jakékoli formy léčení a terapeutických postupů, které by měly směřovat ke změně, nebo potlačení sexuální orientace. Jsou inkluzivní a v rámci křesťanství ekumeničtí. Pořádají online setkávání neheterosexuálních křesťanů, znovuobnovili také setkávání osobní.³³

³² *Dúhový rok* [online]. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://duhovyrook.sk/>

³³ *Dúhová kresťania* [online]. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://duhovi-krestania.sk/>

Športový klub Lotosové kvety

Lotosové kvety je slovenské občanské sdružení, které nabízí sportovní aktivity pro queer lidi. Aktuálně se jedná o tréninky volejbalu, fotbalu a běhu. Prostředí sportovních klubů nemusí být pro queer lidi vždy úplně příjemné a přívětivé a Lotosové kvety se snaží toto vyvážit a nabídnout příjemnou variantu queer lidem. Zakládají si na vzájemné toleranci a respektu. občanské sdružení bylo založeno již v roce 2012 a od té doby pořádají tréninky a účastní se sportovních utkání.³⁴

³⁴ *Lotosové kvety* [online]. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://www.lotosovekvety.sk/>

Dotazníkový průzkum

Výsledky a interpretace

Tento dotazníkový průzkum zaměřený na queer lidi, skládající se z dvaceti otázek, jsem mezi lidi šířila primárně v Pride Village, která byla součástí Prague Pride 2023. Dále jsem ho rozeslala mezi mé osobní známé, či známé mých kamarádů. Podařilo se mi získat celkem 61 respondentů, což považuji za dostatečné číslo, protože jsem si vědoma toho, že se dotazník zaměřuje na velmi specifickou část populace a nebude tak v mých silách získat respondentů více. Z výsledků tohoto průzkumu samozřejmě nelze dělat žádné velké závěry, může posloužit spíše k rozšíření obzorů, či nastínění aktuální situace queer lidí v České republice. Dotazník byl členěn na celkem 5 kategorií – informace o respondentovi, postavení queer lidí, diskriminace, obtěžování a organizace věnující se pomoci queer lidem. Aspektů, které bych na životě queer člověka mohla zkoumat je výrazně více, já si nicméně zúžila své směřování na tyto kategorie, aby nebyli respondenti přehlčení a nesnižovala se tak míra ochoty dotazník vyplňovat.

Ze Slovenské republiky se mého dotazníkového průzkumu zúčastnil pouze jeden člověk a výsledky tak můžeme vztahovat pouze k České republice. Prague Pride je sice akcí, kde se každoročně sjíždí i mezinárodní účastníci, vzhledem ale k pražské lokaci dává smysl drtivé převládání Čechů. Setkala jsem se také hlavně s mladými lidmi mého věku, 60,7 % dotázaných spadalo do kategorie “do 18 let”, zbylým lidem bylo mezi 19 a 25 lety.

Co se sexuální orientace týče, největší zastoupení měli bisexuálové (42,6 %), dále poté homosexuálové (15,4 %) a heterosexuálové (13,1 %). Zbývající respondenti uvedli velkou škálu jiných sexuálních orientací - 7,1 % pansexuální, dále také demisexuální, omnisexuální, asexuální, aromantičtí asexuálové, queer, případě si nepřály svou sexuální orientaci uvádět. Oproti výzkumu “Být LGBT+ v Česku 2022” byl v mém dotazníkovém průzkumu výrazně větší podíl respondentů s bisexuální orientací. Domnívám se, že by tento rozdíl mohl být způsoben věkovou kategorií, která mezi respondenty převažovala (tudíž to, že většina byli mladiství, případně mladí dospělí). Jak tvrdí i data z výzkumu “LGBT+ Pride 2021 Global Survey” od společnosti Ipsos³⁵, lidé patřící do generace Z zhruba dvakrát vyšší

³⁵ *LGBT+ PRIDE 2021 GLOBAL SURVEY* [online]. Ipsos, 2021 [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/202106/LGBT%20Pride%202021%20Global%20Survey%20Report_3.pdf

pravděpodobnost toho, že se budou identifikovat jako bisexuálové, než mileniálové, a třikrát vyšší pravděpodobnost, než lidé z generace X.

U genderové identifikace bylo rozdělení trochu jednodušší. Většina respondentů byly cis ženy (zastoupení 62,3 %), zastoupení cis mužů bylo výrazně menší (6,6 %). Dále se také 14,8 % respondentů identifikovalo jako nebinární, necelých pět procent jako trans muž, a 3,3 % jako trans žena. Svě zastoupení měli také genderfluidní lidé.

První mnou vytvořenou kategorií byla kategorie “Postavení queer lidí”. Pro hodnocení celkového postavení jsem zvolila bodovou škálu, kdy “1” odpovídala hodnocení “velmi špatné” a “5” hodnocení “výborné”. Nejčastěji zvoleným hodnocením byl bod “3”, který zvolilo 63,9 % dotázaných. Nikdo nevybral ani nejlepší, ani nejhorší hodnocení, druhé nejhorší vybrala necelá pětina dotázaných, 16,4 % poté druhé nejlepší hodnocení. Hodnocení společenského postavení queer lidí tak ukazuje výsledky podobné s těmi z výzkumu “Být LGBT+ v Česku 2022”, kdy na bodové škále 0–9 vycházelo průměrné hodnocení LGB osob na 4,9.³⁶ U otázky, co by pomohlo ke zlepšení postavení queer lidí, měli respondenti možnost zvolit více možností. Shodné množství z nich zvolilo možnost uzavřít manželský svazek pro osoby stejného pohlaví a možnost adopce pro stejnopohlavní páry (obě kategorie vybralo 91,8 % respondentů). To, že by možnost uzavření manželského svazku stejnopohlavním párům pomohla ke zlepšení společenského postavení mi potvrdili i zástupci a zástupkyně z neziskových organizací, se kterými jsem dělala kvalitativní rozhovory. 83,6 % z dotázaných vybralo také zlepšení prevence šikany na školách a pracovištích a 72,1 % respondentů by ocenilo také zrušení podmínky operativního zákroku při podstoupení úřední tranzice a vybralo nutnost osvěty a zlepšení povědomí o queer lidech. Více než polovina dotázaných by také ocenila viditelnou podporu od známých osobností a politiků/političek. Jeden z respondentů také poukázal na média, která by měla primárně informovat, a ne se nutně hnát a největším ziskem.

Další otázkou této kategorie bylo to, jaký respondenti vnímají největší problém, kterému jako queer lidé musí čelit. Nechtěla jsem nijak ovlivňovat jejich možné odpovědi, a nechala jsem tak k odpovědi volné pole, aby mohl každý napsat svůj pohled. Nejčastěji se v odpovědích objevovala diskriminace (kterou si více probereme o pár řádků níže) a nerovnost, dále také

³⁶ Hodnotilo se nicméně společenské postavení pouze gayů, leseb a bisexuálů. Trans a nebinární osoby byly hodnoceny zvlášť a průměrné hodnocení společenského postavení u nich vyšlo výrazně hůře (průměrné hodnocení bylo zhruba 2,5). V mém průzkumu jsem brala obě kategorie dohromady a výsledky se tak mohou lišit. *pozn. aut.*

nepochopení od společnosti i ze strany okolí, odsuzování, nenávisť, homofobie a transfobie, šikana a předsudky. Poslední otázka této kategorie se zaměřovala na vývoj společenského postavení queer lidí za posledních pět let. Více než tři čtvrtiny dotázaných hodnotí aktuální postavení queer lidí jako lepší než před pěti lety, za výrazně lepší ho považuje 8,2 % dotázaných. Více než desetina respondentů nevidí v postavení queer za posledních pět let žádný rozdíl a 1 respondent považuje situaci za výrazně horší. I z dat vyplývajících z výzkumu “Být LGBT+ v Česku 2022” vychází aktuální společenské postavení jako o něco lepší než před pěti lety, zlepšení bylo ale dle dat vyplývajících z výzkumu spíše nepatrné.

Druhou kategorií, na kterou se dotazník zaměřoval byla diskriminace queer lidí a zkušenosti s ní. Diskriminaci jsem definovala jako *Rozdílné zacházení s jedincem z důvodu jeho sexuální/genderové identity*. V práci, nebo ve škole se 42,6 % dotázaných setkalo s jakoukoli formou diskriminace pramenící z jejich odlišné sexuální orientace, či genderové identity. Právě prostředí školy, či univerzity vyšlo ve výzkumu “Být LGBT+ v Česku 2022” jako místo, kde se queer lidé s diskriminací setkávali úplně nejčastěji. Lidí, kteří v této otázce v mnou dělaném průzkumu zvolili ano, byli dále přesměrováni na doplňující otázku, která zjišťovala, s jakou konkrétní formou diskriminace se setkali. Poměrně tenká hranice může být mezi vnímáním toho, co je diskriminace a co spíše obtěžování. Často respondenti uváděli nerespektování jejich preferovaného oslovení a zájmena, nadávky, vydírání, výhrůžky, šikanu, urážky, rozdílné chování od lidí po vyoutování, nebo třeba nemožnost využívat toalety jejich preferovaného genderu. Jinde, než v pracovním prostředí se s diskriminací setkalo procentuálně více lidí - 54,1 %. Nejčastěji se respondenti ve veřejném prostoru setkávali s verbálními útoky, urážkami, odsuzování, ale také s násilím fyzickým. V odpovědích se také objevovala diskriminace a nepřijetí, či odsuzování ze strany rodiny a nenávislné komentáře a příspěvky na internetu a sociálních sítích. Slovní obtěžování, urážky a jiné zraňující komentáře byly nejčastěji zmiňovanou formou diskriminace i v již zmiňovaném celorepublikovém výzkumu z roku 2022.

Třetí kategorií byla oblast obtěžování, definováno následovně Jednání, které je vnímáno jako nevídané a jehož záměr nebo důsledek vede ke snížení důstojnosti osoby nebo k vytváření nepřátelského nebo ponižujícího prostředí. Ve veřejném prostoru se s obtěžováním (ať už verbálním, či neverbálním), jehož důvodem byla sexuální, či genderová identita dotazovaného setkala necelá polovina dotazovaných (47,5 %). Drtivá většina dotázaných se ve veřejném prostoru setkala s nevyžádanými pohledy (96,6 %), případně s nemístnými poznámkami/urážkami. S vyhrožováním fyzickým násilím se setkala zhruba třetina respondentů, pětina zažila nějakou formu sexuálního obtěžování a o něco méně respondentů

(17,2 %) zažilo i fyzické násilí. S obdobným obtěžováním v online světě se setkala necelá polovina (42,6 %) dotázaných. Všichni, kteří zvolili odpověď ano se setkali s nemístnými poznámkami, či urážkami, necelá polovina se setkala s vyhrožováním fyzickým/sexuálním napadením a 57,7 % dotázaných se dokonce setkala s výhrůžkami smrti směřovaným přímo proti nim samým, což považují za alarmující číslo, ale je pravda, že je to bohužel fakt, který vyplývá i z výzkumu “Být LGBT+ v Česku 2022”. Online prostředí je pro queer lidi mnohdy velmi toxické a nepříjemné, což mi během rozhovoru potvrdila i Viktória Beličáková z organizace Saplinq, která dělá programy na školách a s tématem sociálních sítí se často setkává: *“Co poslední rok hodně vnímám je to, že hodně věcí se zhoršuje se sociálními sítěmi a tím, jak fungují algoritmy. Hlavně třeba na Tiktoku a Youtube. Lidé, kteří šíří konspirační teorie s nimi umí pracovat a člověk se postupně vtahuje do různých konspiračních dezinformací, velmi často trans negativních s nenávislným jazykem.”* Poslední věc, která mě zajímala k této kategorii bylo to, zda se queer lidé vzhledem ke své sexuální/genderové identitě cítí dobře ve městě ve kterém žijí. Necelá polovina uvedla, že se dobře cítí, 27,9 % lidí nicméně uvedlo, že tomu tak není a zbylý počet respondentů nezvolil ani jednu z těchto možností (zvolili možnost “Nevím”).

Poslední kategorií bylo zjišťování povědomí o organizacích, které se věnují pomoci queer lidem a případná zkušenost s nimi. Z dotázaných 60,7 % uvedlo, že znají nějakou českou, či slovenskou organizaci, která se queer lidem věnuje. Očekávala jsem, že to číslo bude vyšší, vzhledem k tomu, že jsem většinu respondentů oslovila na akci Prague Pride, která je organizována stejnojmennou organizací. Pouze 16,2 % respondentů se na nějakou takovou organizaci obrátili s prosbou o pomoc, jednalo se o organizace Trans*parent, Queer & Trans Youth CZ, Sbarvouven, Prague Pride, Linka bezpečí, Dykka, Jsme fér.

Závěr

V rámci této profilové práce jsem zvládla provést 3 kvalitativní rozhovory se zástupkyněmi a zástupci z neziskových organizací, působících na území České a Slovenské republiky, které se věnují pomoci queer lidem. Nakonec se mi pomohlo spojit a provést rozhovor s Jolanou Hoškovou z organizace Prague Pride, s Matty Oaks z organizace Trans*parent a s Viktorií Beličákovou ze slovenské organizace Saplinq. Všechny tyto rozhovory sloužily primárně k rozšíření mého povědomí o této problematice a také k mému seznámení s fungováním neziskových organizací. Všechny rozhovory jsou v plné podobě k nalezení v přílohách této práce.

Předem mnou stanovené faktory ke srovnávání situace v obou zemích jsem porovnávala primárně ze dvou již vzniklých výzkumů, o kterých jsem psala více v metodice. Vyzkoušela jsem si nicméně i tvorbu vlastního takového výzkumu a vytvořila tak kvalitativní dotazník určený pro queer lidi žijící na území České a Slovenské republiky, do kterého se mi podařilo získat více než 60 respondentů a respondentek a díky kterému jsem si tak sama vyzkoušela co tvorba a zpracování takového dotazníku obnáší a jak s ním pracovat při následné interpretaci. Výsledky, které dotazník přinesl mi přijdou zajímavé a celkově jsem s jeho podobou i množstvím odpovědí spokojena, i když vzhledem k velikosti vzorku odpovědí se samozřejmě nejedná o výzkum s velkou vypovídající hodnotou.

Zhodnocení mých hypotéz

Jak jsem již psala v metodice, tuto práci jsem začala tím, že jsem si stanovila hypotézy, jejichž potvrzení jsem v této práci předpokládala. V průběhu tvoření této práce a sebevzdělávání se v tématu jsem nicméně zjistila, že mnou stanovené hypotézy byly příliš obecné a velké a vzhledem k tomu, jak je celé téma komplexní a složité na ně nejsem s mnou použitými prostředky a kvalifikací schopna uspokojivě odpovědět. Jak jsem již zmínila v úvodu práce, nerada u této skupiny lidí používám slovo “komunita”, protože to vybízí k představě ucelené homogenní skupiny, což je ale od reality velmi vzdálené. Queer lidé, i když třeba sdílí nějaké podobné znaky či zkušenosti, jsou samozřejmě velmi rozdílní a hodnotit tak, jak se jim v dané zemi žije je velmi složité, až nemožné. Každý člověk má jiné zkušenosti, pocity a pohledy. Jsou ale zajisté věci a zkušenosti, které jsou napříč queer lidmi často zmiňované, nebo se kterými se setkává většina a ty si myslím, že jsem v této práci byla schopna ukázat a pomoci nastínit.

Odpovědi na velké otázky tu tedy neposkytnu, ale přesto se ke svým hypotézám vrátím, protože moje znalost tohoto tématu se určitě prohloubila.

- a. *V České republice bude identita queer lidí lépe přijímána v jejich blízkém okolí i v pracovním prostředí. Svoji identitu budou také méně „skrývat“.*

Tématu skrývání queer identity jsem se nevěnovala natolik, abych tuto hypotézu mohla podloženě vyvrátit, či potvrdit. Více jsem se i v rozhovorech zaměřovala na přijímání queer lidí širokou veřejností a tím, jak se queer lidé cítí v dané zemi, či městě.

- b. *V ČR bude obecně naladění společnosti vůči queer lidem lepší – méně předsudků, diskriminace a nenávistných projevů.*

Rozdíl mezi oběma zeměmi v tom, zda se respondenti setkali s diskriminací, či obtěžováním, který vyšel z porovnání dvou již existujících výzkumů, se kterými jsem v této práci pracovala, nebyl nijak zásadní. V obou případech takovou zkušenost uvedla necelá polovina respondentů, vyšší číslo vyšlo ze slovenského výzkumu, ale rozdíl opravdu nebyl nijak markantní. Zajímavý mi k tomuto tématu ale přišel rozhovor s Viktorií Beličákovou z organizace Saplinq, která má zkušenost s životem v Košicích i v Praze. Jak sama zdůrazňovala, situace se velmi liší i napříč městy a regiony v rámci jedné země: *“Slovensko jako krajina je poměrně konzervativní a v rámci regionů je ten východ většinou nejvíce konzervativní, nábožensky založený a klade důraz na tradiční hodnoty. Košice, i přes to, že jsou velké město na naše poměry, tak to není jako třeba v českém druhém největším městě Brně. “* a dále také sdílela svou osobní zkušenost, kterou samozřejmě nelze zobecňovat, ale i tak se jedná o zajímavý osobní pohled a zkušenost s tím, jak se ona jako queer člověk v Praze a Košicích cítí: *“Asi bych řekla můj osobní pohled, který ale slýchám i od jiných lidí. Člověk se určitě v Košicích více kontroluje a přemýšlí, jak bude se bude projevovat třeba s partnery. Tady v Praze jsem nad tím nikdy moc aktivně nepřemýšlela. Nepříjemná situace se tu určitě může vyskytnout, ale v Košicích většina lidí říká, že by na ulici s partnerem či partnerkou na ulici za ruku nešli.”*

- c. *Česká společnost bude více nakloněna narovnání práv pro queer lidi v podobě manželství pro všechny.*

Tato hypotéza se mi potvrdila a překvapilo mě, jak se tyto dvě země v možnostech právního svazku lidí s jinou, než heterosexuální orientací liší. Ani jedna ze zemí neumožňuje homosexuálním párům vstoupit do manželství, slovenská legislativa narozdíl od české ale neumožňuje ani možnost registrovaného partnerství a nenabízí tak žádnou formu právního svazku. Tomuto tématu jsem se také věnovala v rozhovoru s Viktorií Beličákovou: *“Co se týče řešení tohoto problému, tak jsme od České republiky dost odlišní. Nejen, že nemáme registrované partnerství, ale my máme i v ústavě zakotvené od roku 2013, že manželství je vztah mezi mužem a ženou. Nešlo by tak jen o změnu zákona, ale i změnu ústavy. Zatím to úplně nevypadá, že by se to mělo v blízké době změnit.”* Překvapilo mě ale, že co se týká procesu úřední tranzice, má Slovenská republika podmínky lepší *“Některé věci máme na Slovensku lepší, třeba to, že se neočekává, že člověk musí jít před komisi ministerstva, nemáme povinné sterilizace, ale i přes to se většinou od lidí ke změně dokladu požadují, ale není to povinnost tak jako v Čechách.”*

- d. *Postoje a výroky politiků a političek a státních představitelů a představitelky se budou hodně lišit napříč politickým spektrem ať už v ČR či SR. Častější homofobní útoky očekávám v politickém prostředí spíše ve Slovenské republice, nemyslím si ale, že bude rozdíl nějak obrovský.*

Homofobní, bifobní a transfobní útoky ze stran politiků a političek jsou v obou zemích bohužel velmi časté, jak vyplývá i ze dvou výzkumů, se kterými jsem pracovala, i z rozhovorů, které jsem vedla. Jolana Hošková z organizace Prague Pride mi potvrdila výsledek českého výzkumu, který tvrdil, že urážlivé výroky ze stran politiků a političek jsou časté a v posledních letech jich přibývá. Bavily jsme se spolu také o tom, které politické strany, či osobnosti naopak vynikají podporujícím přístupem ke queer lidem. Zmiňovala Kláru Kocmanovou z České pirátské strany, která queer lidi i organizaci Prague Pride veřejně podporuje a již delší dobu navštěvuje jejich debaty. Českou pirátskou stranu a její podporu zmínili také Matty Oaks z Trans*parentu, stejně tak také podporu Strany Zelených a STANu. Stejně tak mi potvrdili pocitový nárůst urážlivých výroků ze strany politiků a političek a zmínili typický narativ některých politických stran a to, jak se na ně organizace snaží reagovat: *“Tyhle politické strany, jako třeba SPD, se snaží vyvolat strach, poštvat je vůči něčemu a nabídnout jim vlastně tu náruč, to řešení.*

„Podívejte se, věříme tady jenom na dvě pohlaví a nemusíte se u nás bát, protože vás nebudeme zahlcovat nějakýma věcmá, který vy neznáte, který se neumíte dohledat“, proto mi přijde, že jedna z těch nejdůležitějších věcí, který děláme je vzdělávání a osvěta, protože pomáháme lidem zprostředkovat ty informace a dávat jim je tak, aby jim rozuměli.” Viki Beličáková také v rozhovoru sdílela to, že vnímá zhoršení v souvislosti se sociálními sítěmi a jejich algoritmy.

e. V České republice bude více organizací zaměřujících se na pomoc queer lidem.

Při mé práci jsem se setkala s větším množstvím českých organizací, a to i v rámci tvoření jednotlivých medailonků daných organizací. Nebylo ale v mých silách zpracovat všechny neziskové organizace a spolky, které v obou zemích jsou, protože je jich v obou zemích spousta a neměla jsem ambice ani možnost zpracovat všechny malé a regionální organizace. Nemohu tak své tvrzení podpořit absolutními čísly, pouze mou osobní zkušeností.

f. V ČR bude pomoc využívat více lidí, budou se méně bát některou z takových organizací oslovit.

Tuto hypotézu nemám možnosti potvrdit, ani vyvrátit. Klientelu jsem probírala během rozhovorů s lidmi pracujícími v neziskových organizacích, ale vzhledem k tomu, že se jednalo pouze o dvě české organizace a jednu slovenskou, nejsem schopna srovnat, v jaké zemi se lidé více či méně bojí takovou organizaci oslovit. Fakticky tak s hypotézou pracovat nemohu, stále ale předpokládám, že to tak bude i vzhledem k tomu, že mi již dříve citovaná Viktória Beličáková říkala o konzervativnosti obzvláště některých regionů Slovenska, o tamějším důrazu na náboženství a tradiční hodnoty. Dovedu si tak představit, že požádat jako queer člověk o pomoc může být ještě větší tabu než v České republice.

g. *České organizace budou na rozdíl od slovenských více finančně podporovány od státu.*

O financování neziskových organizací jsem neměla před touto prací skoro žádné informace, na téma jsem se zaměřila pouze během tří kvalitativních rozhovorů. Očekávala jsem, že organizace budou dostávat podporu od státu a překvapilo mě, že tomu tak není. Financování organizace Prague Pride mi popsala Jolana Hošková: *“Je to na dárcovské úrovni, máme firemní fundraiserku, která domlouvá fundraising firmy, máme i individuální dárcovství, poté máme tady holku na vyhledávání grantů od EU, magistrátu Prahy, kraje a tak. To je vlastně všechno. Finanční pravidelnou podporu od státu nemáme.”* Podobně funguje financování organizace Trans*parent, o kterém jsem se bavila s Matty Oaks: *“My nejsme vůbec podporováni státem a myslím, že je to velká hrůza, že nás stát nechce vůbec žádným způsobem podpořit. Fungujeme právě na základě těchto projektů, který jsou financovány třeba Erasmem, Evropskou unií, nebo jinými organizacemi a fundraisingovými týmy. Také fungujeme na základě toho, že nám lidi můžou poslat nějaký příspěvek.”* Na financování jsem se ptala také Viktorie Beličákové ze slovenského prostředí: *“Někdy je to složité, protože u nás je aktuálně velké množství financí z Evropské unie. Některé jsou přímo z EU, některé jsou přerozdělované nějakou institucí nebo organizací na Slovensku. Část financování je i ze státního rozpočtu – Ministerstvo spravodlivosti – poradenské centrum PRIZMA, Fond na podporu kultúry – některé aktivity související s PRIDE Košice. Z komunitního organizování můžu říct, že vše máme z projektů. Vymyslíme nějaký projekt, do kterého se snažíme napasovat naše aktivity a činnost. Někdy je to fajn, ale někdy nám to určitě přidává více práce.”* Dále také zmínila, že stejně jako české organizace, se kterými jsem se setkala, mají fundraisingové oddělení, které se zaměřuje na individuální dárcovství, ať už jednorázové, či dlouhodobé. U slovenské neziskové organizace Saplinq tak k podpoře určitých aktivit ze strany Ministerstva spravedlnosti dochází, což se liší od českých neziskových organizací, s jejichž zástupci jsem rozhovor dělala, a které od státu pravidelnou podporu nezískávají.

Přílohy

TRANS*PARENT, MATTY OAKS, 6.10. 2023

Jak dlouho funguje Trans*parent?

Osm let, je to organizace zaměřená na trans, nebinární a intersex lidi.

Proč jste se zaměřili zrovna na tuhle skupinu?

Přišlo nám, že je to skupina, která je hodně často konverzacích opomíjená, že tady žádná taková organizace, když Transparent v roce 2015 vznikl, nebyla a byla tady taková miskoncepce, že tranzice probíhá jen jedním způsobem a ne, že každá cesta je jedinečná. A tak zakladatelé transparentů Viktor Heumann a Daniel Machaj cítili tu potřebu. Že ne všichni Trans lidi jsou stejní, že jejich tranzice je nějakým způsobem třeba odlišná od těch, které prezentují média. Trans lidi byli prostě hodně stigmatizovaní, v médiích ještě více než teď, takže tam byla ta potřeba udělat nějakou komunitu, udělat nějaké zázemí pro ty trans, nebinární a intersex lidi. I v dnešní době je třeba to intersex téma hodně opomíjené.

Takže velký důraz je i na šíření povědomí ve společnosti? Jak se toho snažíte docílit, jaké jsou ty cesty, které praktikujete?

Tak my máme hodně levelů našeho aktivismu. Děláme hodně lobbying, chodíme třeba za politiky a političkami a snažíme se jim říct, jaká ta situace v Česku je. Bohužel český stát stále vyžaduje kastrace pro Trans lidi, když si chtějí změnit písmenko v občance, takže to se Transparent snaží změnit, protože i Evropský soud pro lidská práva tohle to chování kategorizuje jako mučení a jako obrovský zásah do tělesné integrity. Jenom kvůli tomu, aby se nám změnilo písmenko, které máme napsané v dokladech, takže to je taková jedna vrstva. Pak se hodně zaměřujeme na vzdělávání, nejen na školách, ale právě děláme i celkovou osvětu. Třeba v našich stáncích jezdíme na hodně akcí, snažíme se hodně vystupovat do médií a vlastně mluvit o tom tématu, taky ho třeba destigmatizujeme na našich sociálních sítích, snažíme se dělat co nejvíce příspěvků o tom, jak se trans lidem tady v Česku žije. Ukazovat lidem, že prostě jsme jenom lidi, že jediný, co chceme, je žít autenticky a že náš gender není něco, co jsme si vymysleli, že to je prostě součástí nás a že každý ho prožívá podle sebe.

A děláte jako Transparent i nějaké akce a místa, kde se trans, nebinární, či intersex lidi mohou potkávat a je to na osobní úrovni? Nebo směřujete spíše do širší společnosti?

Děláme osvětu, jak jsem už říkali. Děláme přednášky i na školách, jak pro vyučující, tak pro studující, máme akreditované kurzy od MŠMT pro vyučující a od MPSV pro své sociální práce. A pak děláme samozřejmě akce pro komunitu, to je třeba ta akce 12. 10. kterou pořádáme a pak děláme podpůrné skupiny pro trans, nebinární a intersex lidi, pak pro rodiče, protože ty taky třeba potřebují nějakou podporu, když se jim dítě vyoutuje, oni neví, kam dál, tak, tak tímhle způsobem my jim pomáháme. A pro partnery a partnerky trans a nebinárních lidí.

A co se týče zájmu o tyto osobní střetávací aktivity, přijde vám, že spíše v průběhu let stoupá? Je vyšší?

Vyšší, jako určitě teďka, když jsme měli poslední akci, která byla vyloženě na tohle téma, tak ta byla v rámci Transgender day of visibility v komunitním centru a přišlo tam třeba 50 nebo 60 lidí. Bylo to úžasný vidět ty lidi, jak je to prostě baví, jak se chtějí setkávat, jak chtějí poznat trans lidi. To samé na těch podpůrných skupinách, že mají tam nějaký ten sen z komunity, prostě, když vidí ty ostatní a vidí někoho, kdo vlastně prožívá podobnou zkušenost jako oni a konečně mají třeba někoho, s kým si o tom můžou promluvit.

Jak fungují tyto podpůrné skupiny? Jak to reálně vypadá? Může tam přijít kdokoli, nebo musí být předem registrovaný?

Máme dva formáty podpůrných skupin, pořádáme dvě měsíčně. Jedna je online, protože se nedostaneme do všech krajů České republiky, protože hodně lidí, hodně členstva Transparentu sídlí tady v Praze, proto máme ty online skupiny. Na ty je potřeba se registrovat. Je vždycky jeden takový facilitátor, který dohlíží na tu skupinu a aby se tam všichni cítili bezpečně, protože přece jenom se snažíme vytvořit nějaký bezpečný prostor pro sdílení zkušeností. A ta druhá je offline tady v Prague Pride komunitním centru, to nám poskytuje právě organizace Prague Pride, abychom tam jednou měsíčně měli podpůrné skupiny. Tam může přijít opravdu jako jakýkoliv trans, nebinární a questioning člověk, který tápe nad svojí genderovou identitou, jsou opravdu jako fokusované hlavně na trans, nebinární a intersex lidi,

a lidí, kteří třeba tápou nad svojí genderovou identitou. Prague Pride, pak dělá i obecně LGBT skupiny.

A cílem těch podpůrných skupiny je se seznámit, vzájemně podpořit?

Sdílet svoje zkušenosti, třeba se sexuologií, nebo prostě s tranzicí obecně, někdy člověk potřebuje slyšet od ostatních, jsem validní prostě, nebo, že to má někdo stejně nebo že není na tranzici pozdě.

A je to spíš nějaká stálá klienta, nebo se ti lidé mění?

Tak úplně nemůže jako disclosovovat informace, protože jedna z těch věcí, která je na těch podpůrných skupinách hodně důležitá je, že jsou anonymní. Věci, z nich úplně nevynášíme, ale pozorujeme, že chodí noví i stálí lidé.

A je nějaká věková kategorie, která převažuje? Chodí třeba sp93e mladší lidé?

Úplně bych to takhle neřekli. Nemůžu říkat úplně osobní informace o těch lidech, protože nejenom třeba, že nemusí být ty lidi out, ale může to pro ně být potenciálně nebezpečný.

Nabízíte i setkání třeba s psychology, případně psychiatry? Jste schopni posunout lidi kdyžtak dál k té odborné pomoci?

Máme hodně kontaktů právě na odbornictvo jako sexuology, terapeuti, psychology, psychiatry, aby, kdyby nám třeba někdo napíše na email, že potřebuje pomoci, hledá třeba sexuologa blízko, který ho vezme, abychom je mohli kdykoliv odkázat někam dál.

Takže funguje jako prostředník, když je to potřeba?

Určitě.

A co se týče i dalších českých a slovenských organizací, který se věnují queer lidem, spolupracujete s nimi? Víím, že teda s Prague Pride docela úzce...

Úzce právě spolupracujeme myslím, že s Prague Pridem, se Jsme fér, hodně spolupracujeme třeba i se studentskými spolky, jako je Charlie, Safe Space kolektiv a další. A co se týče slovenských, tak určitě úzce spolupracujeme se Saplinq, děláme s nimi několik projektů a s PRIZMA Košice.

A jak taková spolupráce probíhá? Děláte třeba společné akce nebo se nějak vzájemně doplňujete? Pomáháte si?

To je určitě jedna ta úroveň. Hodně těch spolků funguje na základě toho, že žádá o nějaké projekty společně, takže teď třeba žádáme o jeden s Prague Pride, hodně často žádáme se Saplinquem. Saplinq hodně často pořádá mobility, to je taková akce, kde musí převést nějakou určitou skupinu lidí přes hranice a tam je něco třeba naučit. To se třeba týká takových týdenních vzdělávacích kurzů na nějaké určité téma, takže hodně často jezdíme na takovéhle mobility, které pořádá právě Saplinq.

Dovedu si představit, že je na vaši činnost a fungování potřeba spoustu financí, jak funguje financování takové neziskovky? Je to z nějaké části podporované státem?

Vůbec. My nejsme vůbec podporováni státem a myslím, že je to velká hrůza, že nás stát nechce vůbec žádným způsobem podpořit. Fungujeme právě na základě těchto projektů, který jsou financovány třeba Erasmem, Evropskou unií, nebo jinými organizacemi a fundraisingovými týmy. Také fungujeme na základě toho, že nám lidi můžou poslat nějaký příspěvek.

Ale ty vaše podpůrné skupiny a akce jsou bezplatné?

Úplně bezplatné pro účastníky. Chceme to právě dělat dostupné pro všechny a jsou financované přes nějaký projekt.

Takže ani od Prahy, ani z celostátní úrovně nejdou žádné peníze?

Ne, financování funguje prostě u neziskovek tak, že většinou píšou o projekty, který buď dostanou nebo nedostanou. Většinou je tam třeba tříprocentní šance, že projekt dostaneš.

A z jak velké části pokrývají náklady ty dárcovské dary? Jste na nich závislí?

Nám to hodně pomáhá, protože člověk, když má takovouhle neziskovou organizaci, kdy dělá tolik věcí jako třeba Prague Pride nebo Transparent, tak potřebuje peníze třeba i na provoz, nebo prostě na nákup nějakých věcí, jako je třeba tiskárna, a to z těch projektů už nejde. To je

prostě těžší zakomponovat do toho projektu, když tam máte přesně vyhrazené finance na jednotlivé věci, takže určitě nám to třeba pomáhá v tomhle ohledu.

A je v průběhu času, během těch osmi let vidět, že ta podpora stoupá? Je v tom nějaký vývoj?

Určitě. Samozřejmě, kdybychom o sobě nedávali vědět, neobepisovali ty grantové agentury, projekty, erasmy, tak by tam žádný posun asi nebyl. Člověk se tomu musí aktivně věnovat, není to něco, co udělá jednou a tím to končí. Musíte pro ty finance určitě něco dělat, musíte třeba vydávat nějaké brožury. Z jednoho projektu máme třeba brožuru Switch, kterou máme na webu, která se zabývá zdravotnictvím. Jako tým, jaké mají zkušenosti trans lidi se zdravotními a terapeutickými službami. Vždycky je ten projekt zaměřen na nějaké určité téma a člověk z toho musí něco vykázat, nějakou třeba brožuru, nebo publikaci.

Tím, že jste víc vidět, dovedu si představit, že to s sebou nese i hodně reakcí ve veřejném prostoru. Z rozhovoru s Jolanou Hoškovou z Prague Pride si pamatuji, jak šílené reakce se k nim občas dostávají...

No, určitě, je to strašně náročný. Samozřejmě, když se člověku objevuje obličej na těch sociálních médiích takovéto organizace, tak to pak není příjemné, protože vidí ty komentáře těch lidí, kteří mají tendenci psát pod každé to video, pod každou tu fotku, hrozný věci. Kolikrát se vám stane, že tam i vyhrožují, takže určitě to není jednoduchý.

Takže třeba vyhrožování rozhodně není ojedinělá věc, se kterou se setkáváte?

Určitě ne. Nebo taky někdo vezme fotku z vašeho osobního instagramového profilu, postne to do skupiny hejterů a pak se to úplně rozjede.

Setkáváte se s osobními útoky na vás přímo?

No, já se tomu snažím vyhýbat. Obecně.

A lidi v Transparentu a pracující pro Transparent?

Určitě.

A má to nějaký pozitivní vývoj? Zlepšuje, zmírňuje se to časem?

Jako rádi bych řekli, že jo, ale myslím, že ty hejty tam budou pořád, dokud to bude takhle stigmatizovaný téma. Dokud se o tom bude takhle mluvit, jak se o tom hovoří v médiích, tak možná se to zatím zlepšovat nebude. Ale zase myslím, že převažuje poslední dobou ten pozitivní ohlas. To, že nám ty lidi, pro který je to určený, píšou, jak jim to pomáhá, jak jsou rádi, že vidí někoho dalšího, kdo je trans a žije život, který má smysl, že má práci, má třeba rodinu, má partnery, partnera a žije úplně jako normální běžný život. To je podle mě pro ně hrozně důležité vidět. Vidět, že mají nějakou tu budoucnost, protože jak z našich výzkumů vyplývá, tak míra depresivity, sebepoškození až sebevraždy u trans lidí je mnohonásobně vyšší než u cis lidí. I než u ostatních queer skupin. U trans a nebinárních lidí je to fakt jako hodně vysoký číslo. Myslím, že to bylo třeba 30 %, což vždycky, když to čtu, nebo to někde na školách, třeba vyučujícím říkám, tak se vždycky klepu, že je to takovýhle číslo a může za to třeba to nepřijetí společností. Můžou za to ty dezinformační kampaně, může za to ta stigmatizace. Může za to to, že ti mladí trans a nebinární lidé všechno tohle vidí. Když třeba bývalý, díky Bohu už bývalý prezident řekl, že trans lidé jsou bytostně odporní. Ti mladí trans lidi to vidí, slyší a má to na ně obrovský dopad a hrozně to utvrzuje to číslo. Začnou si říkat, mám vůbec nějakou budoucnost, mám prostě dvě možnosti, buď se vyoutovat a riskovat, že budu terčem těchhle těch všech nadávek, nebo se nevyoutovat a nežít autenticky, což pro mě může být taky život ohrožující

Takže proto jsme tady jako vlastně ty jejich štítí, že jsme tady jako někdo, koho můžou vidět a říct si, jo, ty trans lidi prostě můžou mít práci, můžou mít přátele, můžou mít partnery, partnerky, můžou žít úplně normální život bez toho, aniž by je něco omezovalo.

Můžou žít otevřeně se svojí genderovou identitou. To mi přijde důležitý, že i když se s tímhle pořád setkáváme, tak to hlavně neděláme kvůli sobě, ale děláme to kvůli těm lidem, kteří to pak uvidí a budou vidět, že stojí za to žít autenticky.

A vy jezdíte dělat programy na školy základní, střední nebo kombinace?

Tak převážně děláme základní, od takové šesté třídy výš. Nejmladší jsme měli v páté třídě základní školy, ti byli úplně malí, bylo to hrozně hezký.

A to je asi z iniciativy školy, že se vám ozve a dohodnete se na nějakém termínu? Jaký je o to zájem?

Jo, jo, teď myslím, že jsme v průměru třeba na jeden až dvou školách měsíčně.

A jezdíte po Praze nebo i mimo Prahu?

Po celé České republice, což mi přijde úplně skvělý, že se takhle dostáváme všude po Česku. A nejenom pro studující d té páté třídy základní školy až po čtvrták střední školy. Děláme i vysoké školy a děláme i právě preventivní programy pro vyučující, protože oni se o tom tématu potřebují vzdělat, když mají trans, či nebinární studující, tak si často třeba neví rady.

A máte nějaké reakce z těch škol?

Pozitivní. Většinou nás třeba pak jako doporučují i na nějaké jiné školy, berou si od nás letáčky. Děláme i dlouhodobější spolupráce, že třeba každý rok jedeme na tu stejnou školu a tam už jsou prostě vyvěšený ty naše letáčky, píšou nám třeba půl roku dopředu “chceme si vás objednat i na ten rok, zabojujte si nás na květen”

Je nějaký třeba podobný společný znak typu škol, co si vás zvou?

Není, žádná nepřevažuje. Vychází to z jednotlivých iniciativ, jednotlivých postojů těch vedoucích a učitelů.

A když jsme byli u těch médií, jak vnímáte to, jak se o translidech, intersex a nebinárních lidí v médiích mluví?

Je to hrůza. Říkám si, že by to mohlo být lepší. Přijde mi, že se pořád hrozně stigmatizuje a dělá se z nás takový strašák společnosti. Některé politické strany mají tendence z nás dělat takovýho strašáka, “oni nám tady chtějí zavést prostě 600 000 000 pohlaví”. Nemluvě o tom, že nepoužívají nikdy správné biologické pojmy, ale vždycky používají nějaké takové zdomácnělé. A přece nemůžou prostě na svém billboardu mít vagína a penis prostě, když už mluvíme o nějaké sexuální výchově, tak o ni mluvíme, prosím, otevřeně.

Napříč politickým spektrem je to ale dost různorodé, ne?

Jako určitě jsou i strany, který nás podporují. Vím, že i aktuální prezident je proti tomu, aby byly kastrace povinné, takže to je úplně skvělé. Konečně prezident, který je normální a slušný.

A jaké strany vás třeba podporují?

Tak určitě Česká pirátská strana, Zelení a myslím, že i starostové tam vyjádřili nějakou určitou podporu.

No a třeba komunikujete i s nějakými představiteli?

Za představiteli politických stran právě jezdí náš lobbingský tým a snaží se informovat o té problematice. Jezdí i za těmi, kteří jsou proti, to většinou vychází i z toho, že vůbec neví, jaká ta legislativa vlastně je, což mi přijde docela zvláštní, že máme někoho, kdo se stará o náš stát a stará se o ty naše zákony a vůbec ani neví, co v tom zákoně je a jak to vlastně funguje. Snažíme se jim to nějak vysvětlit. A je super, že třeba Evropská unie a Evropský soud pro lidská práva je stoprocentně na naší straně, protože myslím, že jsme jedna asi ze tří zemí Evropy, která tuhle podmínku má, což mi přijde úplně hrozný.

Podle výzkumu “Být LGBT+ v Česku 2022” před pěti lety označilo 41 % respondentů jako časté nebo jako velmi časté urážlivé výroky ze strany političek a politiků. A teď, o pět let později to bylo 71 %, takže celkem dost to číslo narostlo. Jak to vnímáš?

Asi to tak určitě bude, jako je to určitě větší téma. Více se o něm mluví, ale nemluví se o něm v tom kontextu, ve kterém by to pro nás bylo nejlepší a hodně těch politických stran to berou jako něco, co jde přímo proti nim, nebo co si myslí, že by jim pomohlo, kdyby se nějakým negativním způsobem vyjádřili ke queer komunitě. Jim to asi pomůže získat voliče a zároveň se snaží vyvolat strach, protože vidíme třeba i nárůst těch politických stran, který zauímají jako pozitivní postoj vůči queer lidem a vůbec se tím třeba netají, jako právě Piráti, Starostové, Zelení a ti ostatní potřebují něco, čím zaútočí přímo na tenhle jejich postoj. Tyhle politické strany, jako třeba SPD, se snaží vyvolat strach, poštvat je vůči něčemu a nabídnout jim vlastně tu náruč, to řešení. “Podívejte se, věříme tady jenom na dvě pohlaví a nemusíte se u nás bát, protože vás nebudeme tady zahlcovat nějakýma věcmi, který vy neznáte, který si neumíte dohledat”, proto mi přijde, že jedna z těch nejdůležitějších věcí,

který děláme je vzdělávání a osvěta, protože pomáháme lidem zprostředkovat ty informace a dávat jim je tak, aby jim rozuměli.

Něco dalšího by pomohlo přímo jako pro trans, intersex či nebinárním lidem, aby se v Česku měli líp?

Určitě teda zakázání nucených kastrací, to je jasný, to je něco, co už tu dlouho nemá co dělat rozhodně. A určitě aby o tom lidi věděli víc, aby prostě za nimi jenom nechodili a neútočili na ně.

Jako mně přijde určitě skvělý dělat nějaký prevence na školách, protože věřím, že školní prostředí musí být dost často jako náročný, co se týče nějaký šikany, řešíte nějak i takovou prevenci?

My na prevenci šikany nemáme úplně praxi, když vidíme, že probíhá, odkazujeme spíše na organizaci, která se právě zabývá prevencí šikany a snaží se udělat takový selektivní program pro třídu, kde nejdřív zmapuje situaci ve třídě, udělá komplexní analýzu a pak se to snaží s vedením řešit. A my děláme preventivní programy, co se týče LGBT tématu, co se týče trans, nebinárních a intersex, ale na řešení šikany určitě nejsme proškolení a vždycky to těm školám dáváme vidět dopředu.

Ale určitě máte nějaké informace, nebo zkušenosti o tom, jestli se trans, intersex a nebinární žáci setkávají ve škole s nějakou diskriminací. jaké jsou nejčastější formy diskriminace takových žáků?

Určitě téma jsou prostory, který genderujeme, týká se to nějakých převlíkáren, týká se to genderovaných aktivit, pokud to třeba ta škola nebo prostě instituce má a týká se to hlavně u těch škol. Je tam hodně téma rodičů a je tam téma zapojování toho člověka do kolektivu, protože hodně často se ty trans lidé třeba bojí nebo nechtějí zapojovat do těch aktivit s těmi ostatními dětmi, protože neví, jak budou ty děti třeba reagovat nebo neví, jak s nimi mluvit a ten učitel to úplně taky třeba neví, neví, jak toho člověka začlenit. Nebo se třeba ten člověk ani nechce začleňovat, protože si třeba prochází ještě něčím jiným. Pokud se tam třeba děje nějaká jako šikana, tak to zpravidla není úplně čistě o tom, že by to byla transfobní šikana, to se děje hrozně málo případech, je tam třeba ještě něco jiného, to už se jako sveze s tím, téma

šikany je hodně komplexním, které prostě sahá až do hloubky nějaké dynamiky té třídy, jestli tam je někdo lídr, jestli tam je někdo ta oběť a je to hodně, hodně komplexní téma.

Četla jsem, že před čtyřmi lety přišlo i od Anny Šabatové, tehdejší ombudsmanky, doporučení k zavedení strategie prevence homofobní, transformní a bifobní šikany na školách. Vlastně nevím, jestli se během čtyř let něco změnilo, jestli třeba víte, jestli nějak systematicky se to jako víc řeší?

Ti učitelé právě úplně neví, jak to téma pojmout.

Takže s tou iniciativou pokud chtějí něco udělat, musí přijít oni? Je nějaký postup od státu?

Ještě ne, ale teď se dělá metodika. Právě MŠMT ve spolupráci s Irenou Smetáčkovou dělají metodiku toho, jak třeba Trans lidi začlenit více do kolektivu a jak řešit to téma v třídním kolektivu a nějakou podporu od těch učitelů.

Takže je to něco, co by mohlo mít teoreticky teď trošku posun a co by mohlo pomoci?

Určitě. Já v to doufám. Doufejme, že to fakt dodělají.

A co se týče šikany a útoků na sociálních sítích? Víím, že víc než polovina queer lidí se někdy setkala i třeba s výhrůžkami smrtí. Já si vždycky říkám, jestli je nějaký způsob, jak na to reagovat a jak to třeba řešit? Máte třeba zkušenost, jak v těchto případech reaguje policie?

Queer a trans se bojí mnohdy jít za nějakými orgány moci, protože se bojí právě toho, že se jim třeba vysmějou, že jim řeknou, že je to jejich chyba, nebo že je nebudou respektovat, což je pro toho prochází tranzicí a úplně hrozný. Zase je to taky místo, kde se musí třeba prokazovat občanským průkazem, takže většina trans lidí nejde touhle cestou, protože se prostě bojí. Když to chtějí třeba řešit právně, tak je odkazujeme na poradnu In Iustitia, se kterými taky spolupracujeme, nebo na právníka Maroše Matyáška, se kterým hodně úzce spolupracujeme.

A co se týče obtěžování ve veřejném prostoru? Setkávají se s ním trans, intersex a nebinární často?

Myslím, že se tohle téma spíše týká trans žen, které jsou třeba společnostmi nucené, aby nemohly chodit na ženské záchody, tak musí na ty mužské a tam jsou třeba obtěžovány nebo prostě napadány. Přijde mi to jako fakt hrozný, že společnost argumentuje tím, že ty ženy tam chtějí chodit, aby obtěžovaly jiné ženy. Ale většinou je to prostě tak, že ty ženy jsou ve větším riziku, když chodí na ty mužské záchody. Ještě donedávna sexuologická scéna vyžadovala po trans lidech, aby procházely tzv. real – life testem, což se díky Bohu už skoro nikde nevyžaduje. Nedělá se to, odstupuje se od toho a spočívá to v tom, že před hormonem ten člověk musí rok žít v té roli, a to může být pro někoho, kdo má třeba jako horší passing, nebo převážně pro ty trans ženy ohromně rizikové, a právě proto se od toho začalo odstupovat, protože tam byla zvýšená míra toho, že byly třeba napadány na ulici.

A ještě poslední otázka k tomuto – vidíte v posledních letech vývoj života trans lidí v české republice k lepšímu?

Už není potřeba ten real – life test, tam je určitě nějaký ten posun, ti trans lidé tak mohou mít hormony a být prostě sami sebou a mají tam tu menší míru toho, že je někdo na ulici napadne. Ale co se týče těch záchodů, tak prostě mi přijde, že tam není skoro žádný posun. I na těch školách vidíme odmítavé přístupy některých těch vyučujících, občas jim třeba nabízíme jako alternativu, že mohou chodit třeba na záchod pro vyučující, nebo na některých školách zavádějí už i speciální nebinární záchod.

Velmi často se setkávám s tím, že jakákoliv diskuze o translidech je stočena na sport a obzvlášť na trans plavce a plavkyně? z nějakého důvodu je to téma pro spoustu lidí palčivé, setkáváte se s tím také?

Ten sport je taky hodně časté téma. Zároveň, když to někdo vytáhne na té škole, úplně vždycky koukám na ty vyučující a ptám se sami sebe, tady máte nějaké vrcholové sportovce? Nikdo z nás není vrcholový sportovec, fakt je to úplně miniaturní část společnosti podle mě a hlavně se nemluví o tom, že třeba transžena vyhraje jednou i po tom, co se ženami desetkrát prohrála. Ale vyhrála jednou, takže to je kvůli tomu, že je to transžena a v tomhle kontextu se třeba vůbec nemluví o trans mužích, což mi taky přijde jako úplně bizarní. My hrozně neradi do tohoto téma sportu zabrušujeme jako Transparent, protože nikdo z nás nemá žádnou

zkušenost s žádným vrcholovým sportem, někteří z nás ani se sportem obecně. Často, když v našich přednáškách pro vyučující zmiňujeme, že jsme tady byli vždycky, že máme historické doklady k tomu, že trans lidí tu byli vždycky i v českém kontextu, tak ukazujeme sportovce Zdeňka Koutka, to byl vlastně taky trans muž a traduje se o něm, že byl možná intersex a všechny jeho rekordy po jeho tranzici, kterých dosáhl ještě když sportoval s ženami se úplně vymazaly. Takže v tomhle historickém kontextu dáváme tento sportovní příklad, ale v jiném kontextu Transparent vyloženě sám od sebe o sportech skoro vůbec nemluví.

Organizace Prague Pride zastřešuje spoustu různých programů, jak bys popsala hlavní cíl, či myšlenku organizace?

Prague pride se stará o to, aby všichni lidé nehladě na jejich gender, sexuální orientaci a všechny tyhle věci mohli žít rovnocenný život, jako lidi, kteří jsou cis hetero. Tudíž lidé, kteří jsou heterosexuální a jejich gender odpovídá jejich biologickému pohlaví. Reálně se tato myšlenka děje přes všechny ty různé programy. My teď máme JsmeFér na manželství pro všechny, Sbarvouven, což je poradna, která se zaměřuje primárně na coming out z pohledu lidí, kteří si jím procházejí, ale i jejich blízkých, poté máme komunitní centrum, což je první komunitní centrum v České republice a mělo by jednak sdružovat LGBT lidi a jednak jim poskytovat safe space. Mohou například chodit na queer sensitive akce, pořádáme například queer sensitive jógu, nebo aby oni sami si tu mohli dělat akce vlastní. Pak máme festival, o kterém lidi hlavně ví. Spousta lidí zná ten průvod, ale vlastně neví, že před tím je ještě pět dní, kdy se dějou věci na dalších čtyřech nebo pěti místech. Je to hodně nabitý.

A ke zmíněnému komunitnímu centru, kde se nacházíme, jak to tu funguje? Probíhají tu nějaké organizované akce přístupné všem, nebo pouze komunitě lidí, kteří centrum navštěvují pravidelně?

Komunitní centrum je otevřené každý den, ale jenom ve čtvrtek od tří do devíti je otevřené veřejnosti a může kdokoli přijít a jenom tu chillovat, sedět, učit se, děti ze střední se tu často doučují, nebo tak. Zbytek dnů jsou tu naše akce, které pořádáme. To je ta jóga, podpůrné skupiny, filmy promítáme, workshopy a tak dále. Anebo může někdo přijít a pronajmout si to. Buď to nějaká neziskovka, se kterou spolupracujeme, nebo vlastně kdokoli. Za minimální poplatek si tam kdokoli může udělat přednášku nebo jinou akci.

A zmíněná poradna Sbarvouven je tedy zaměřená pouze na coming out? Máte ve svých programech i jiné poradny?

Poradna Sbarvouven se primárně zaměřuje na coming out a to všechno okolo, a poté máme ještě poradenství, které je tady v komunitním centru vždycky dvakrát za měsíc, vždy v pátek, kam se lidé objednávají dopředu přes online formulář a to je pro lidi, kteří neřeší už třeba přímo coming out, ale řeší něco jiného, co se týká toho, že jsou queer, nebo že někdo v jejich okolí je queer.

A u tohoto poradenství máte stálou klientelu? Jsou to lidé, kteří chodí opakovaně, nebo spíše nárazově?

Máme tam i stálou klientelu, i lidi, kteří chodí nárazově. My máme nastavený limit na čtyři schůzky s jedním tématem. Poté to ukončujeme z důvodu, že je to opravdu poradenství, nejsme terapeuti, jsme třeba krizoví intervenenti, a po více schůzkách to přetéká do terapeutických zakázek, kde to ukončujeme a případně člověka odkazujeme na terapeuty, či terapeutky. Lidé chodí ale i jednorázově. Přijdou, promluví si o tom, my jim poradíme, kam jít, co dělat.

A jak dlouho provozujete toto poradenství?

To poradenství je docela nové, teprve od ledna.

A jaký je zájem? Nemáte problém s přetížeností?

Teď to nějak zvládneme, je to akorát. Ty začátky byly trochu těžký, když to lidé neznali, tak se moc nehlásili, ale teď už se to rozjíždí, plánujeme to na podzim rozšiřovat.

Využívají toto poradenství spíše mladší lidé? Nebo máte vyzorováno, jaké věkové kategorie ho nejvíce vyhledávají?

V tom poradenství máme ty věkové kategorie rozlezlý všude. V komunitním centru v ty otevřené čtvrtky k nám chodí spíše mladší, spíše do 25 let. Na poradenství máme lidi, kterým je dvacet, ale i padesát.

Prague pride je, pokud se nemýlím největší organizace svého druhu v České republice.

Různých organizací je ale mnohem více. Probíhají napříč nimi nějaké spolupráce?

Probíhá jich spousta. Například s Transparentem jsme asi nejvíce navázání, ti u nás i dělají své akce, mají u nás i pravidelné podpůrné skupiny. Pak se všemi různými regionálními pridy, jako například Brno Pride week, Most pride. Ty pod nás nepatří, ale jsme kámoši. Potom hodně spolupracujeme s In IUSTITIA, která se zaměřuje na hate crimes, s ní děláme i kampaň Společně proti nenávisti. Poté spousta dalších věcí, třeba Nevypusť Duši. Společné akce máme hlavně v rámci festivalu.

Probíhá spolupráce i se slovenskými organizacemi? Je tam nějaké česko-slovenské propojení?

Teď mě žádné nenapadá. Rozhodně to není tak často, jako s těmi českými. Jezdíme třeba na jejich pride a oni na náš, ale nejsem si jistá, že by něco probíhalo v průběhu roku, spíš o sobě víme a hodně jsme spolupracovali s Teplární, ale to bylo kvůli té události, nebylo to nijak pravidelné.

Jak funguje financování takovéto organizace? Je to na dárcovské úrovni?

Je to na dárcovské úrovni, máme firemní fundraiserku, která domlouvá fundraising firmy, máme i individuální dárcovství, poté máme tady holku na vyhledávání grantů od EU, magistrátu Prahy, kraje a tak. To je vlastně všechno. Finanční pravidelnou podporu od státu nemáme. Všechny peníze tady z pronájmu jdou hned zpátky do pronájmu.

Jaký vnímáte obraz queer lidí v českých médiích? Víím, že to nejde generalizovat, ale jaký z toho máte pocit?

Jo, asi těžko se to tmelí dohromady celkově média, protože určitě je tam velký rozdíl. Média mají velký vliv na společnost. Je to fakt složitá otázka. My teďko třeba posledních půl roku vedeme dost vážný debaty o tom, že máme pocit, že ten obraz queer lidí v médiích začíná být dost tvrděj a máme pocit, že se vrací nějaké určité tendence, u kterých jsme si mysleli, že vymizely už dávno. Je to asi i tím, jak je to propojené s politikou, tím, že se třeba teď zase začalo projednávat manželství pro všechny, co vždycky ovlivní to, co se děje v médiích. Zároveň, jestli můžu říct, že nám pomohlo, ale v některých případech ten obraz hodně změnilo to, co se stalo na Slovensku, což ale neznamená, že by přestaly nějaké hate crimes a přestali bychom nahlašovat každý druhý komentář, který máme na Facebooku. Máme i lidi, kteří třeba hodinu času denně tráví tím, že projíždějí všechny komentáře a mažou to, nebo to nahlašují, takže teď zrovna v tenhle moment si nemyslím, že situace je úplně optimistická. No, uvidíme, co udělá další průběh projednávání manželství pro všechny, který by se ještě mělo projednávat v následujících měsících.

A co se politiků a političek týče? Ve výzkumu “Být LGBT v roce 2022” je vidět zřetelný nárůst lidí za posledních pět let, kteří považují urážlivé výroky ze strany politiků a političek za časté, vnímáte to podobně?

Ono se to asi dělo v průběhu těch pěti let, ale teď si toho fakt intenzivně všímáme, že ty věci narůstají. Docela se děsíme toho, co se bude dít zase při festivalu, to je období, kdy nám chodí různé “komický” dopisy a píšou nám na sociální síti lidi různé věci a tak. Určitě to narůstá. Já jsem sama tím trošku zaskočená, co se to zase děje a proč?

Co si myslíte, že jako ten důvod, že politikům se to vyplatí? Slyší na to lidé v Česku?

Na tom se strašně dobře staví popularita, na polarizování lidí pomocí třeba LGBT. To já si myslím, že kor v poslední době, tak bylo to i v prezidentské volbě. To téma queer lidí se stává nějakou pákou na to polarizovat lidi a polarizovat voliče i když si myslím, že do toho nikomu nic zas tak není, že?

Je nějaká strana, od které vnímáte velkou podporu, ať už přímo Prague pridu, nebo byste třeba ocenili to, jak se snaží podporovat queer lidi?

Někteří ten prostor kultivují. Nevím, jestli můžu říct úplně strana a já hlavně tady na toto téma nejsem. Myslím si, že obě tak tušíme, který strany jsou proti, tak to je jednoznačné. Víím, že za nás, nebo pro nás mluvila Klára Kocmanová, která je z Pirátů, která i tady byla několikrát na debatě, podporuje nás, tak třeba ta. Klára chodila na ty debaty ještě než byla v Poslanecké sněmovně, ještě když byla “jenom” asistentka Adély Šípové.

Co se předsudků a stereotypů týče, máš nějakou zkušenost, co třeba nejčastěji lidi slýchají nebo co je jim často omíláno?

Jo, všichni známe takové ty biologické podmínky toho, jak funguje muž a žena a jak je to od přírody dané. To slýcháme hodně. My jsme teď byli na začátku května, když byl United Island, na pride stánku a tam vždycky, když jsi na stánku, tak si vyslechněš spoustu zajímavých věcí a přesně nám takhle nějaký pán přišel vysvětlovat, jak to funguje v té přírodě a jak to teda má správně být. A potom si děláme hodně srandu z toho, že si necháme vyrobit trička s nápisem “já bych ty buzeranty zakázal”, protože to je evergreen věta. Pak nám taky, hodně lidí říkají, že jsme slepá vývojová větev, to mě taky hodně baví.

Šílený, že ty lidi mají furt takovou potřebu komentovat a zajímat se o něco, do čeho jim vlastně vůbec nic není. To je zajímavý, ale hrozně smutný...

Nejlepší je to fakt pozorovat na těch stáncích, protože ty tam stojíš, prodáváš si tam merch a teď vidíš, jak se z dálky k tobě blíží člověk, jak si to takhle jako štráduje a ty úplně víš, proč jde k tomu stánku. On vyloženě přijde tam před tebe, stoupne si, aby ti řekl, že jsi slepá vývojová větev, aby tě urazil a pak zase jde.

Podle zmíněného výzkumu se předsudečné chování se spíš zvyšuje a queer lidi se s takovýma předsudky setkávají častěji, než to bylo před těmi pěti lety. Vnímáte to stejně? Napadlo mě, jestli to není způsobené online prostředím, sociálními sítěmi, kde se všechno vždycky šíří rychle.

Anonymita tomu určitě hodně pomáhá. Já úplně nemůžu říct za Prague Pride, ale můžu mluvit z nějaké svojí zkušenosti, ze který si myslím, že to tak je. Já nejsem z Prahy, jsem z malého města a přestěhovala jsem se sem jako spousta dalších queer lidí, kteří se prostě stahují do velkých měst, protože to nějakým způsobem bezpečnější a inkluzivnější a tak dál. A myslela jsem si, že se mi tady nemůže nikdy nic stát, což byla velká chyba, fakt to není tak bezpečné, jako jsem si myslela. V poslední době, to narůstá, nějaký pokřikování, útoky a tak. Teď nemluvím o sobě, ale třeba o mých kamarádech.

A s jakými formami diskriminace se setkáváte nejčastěji? Nemyslím teď ty osobně, ale organizace, co třeba často řešíte, ať už ty poradenství nebo ty komunitní centra, jestli to jsou spíš verbální urážky, nebo třeba v tom online prostředí?

Nevím teď, jestli úplně jako dokážu vyřknout nějaké, nějaký verdikt toho, co je nejčastější. Myslím si, že v tom online prostředí je toho asi nejvíc, i tou povahou toho, jak jednoduše se to tam dělá. A pak jsou to přesně nějaký dopisy, který nám chodí, s nějakými výhrůžkami, nebo citáty z bible a tak.

A kromě organizace jako takové, s čím se nejčastěji v Praze potýkají ti jednotliví queer lidé?

Tak to bude to pokřikování, určitě. To, že na tebe někdo něco křičí na ulici jen tak, když jdeš za ruku s někým třeba. A také diskriminační projevy, ať už v takhle ve veřejném prostoru, to asi moc nejde řešit, pokud to není nějaké napadení. Pokud je to třeba šikana ve škole, nebo v

pracovní prostředí, řešíme to tady třeba se svými klienty a vymýšlíme nějaká řešení, jestli je vlastně vůbec nějaká možnost z toho spravedlivě vyjít. Je to hrozně individuální a hrozně obtížný. My jsme řešili dvakrát šikanu ve škole nebo na pracovišti a ta věc nebo ta cesta, kterou se to řešení může vydat může být třeba i to, že paní učitelka té třídy vezme celou tu třídu sem do komunitního centra, aby tady třeba dvě hodiny pobýli s tím, že jim půl hodiny někdo vypráví tom, co je to LGBT a že jim to neublíží a pak si tady hrají fotbálek a PlayStation. Touto edukací to jde úplně v pohodě vyřešit, ale pak máme i paní učitelky, které tohle neudělají, takže je to fakt jako strašně, strašně individuální.

A co tedy občas stává? Že vás jako organizaci ta učitelka přímo kontaktuje a takto to vyřešíte?

Že má třeba ve třídě někoho, kdo je u trans, že si všimla, že ty ostatní děti nebo lidi, kteří jsou tam v té třídě, jsou ohledně toho nějak jako ostrakizující nebo si nejsou jistí. Což je podle mě úplně super řešení, ale víme, že se to často neděje a víme, že máme spoustu příběhů, kdy to takhle úplně nedopadne.

A třeba to pokřikování, nebo násilné projevy ve veřejném prostoru, přijde vám ta situace stále stejná, nebo vnímáte nějaký třeba zásadní rozdíl, ať už k lepšímu, či horšímu?

Myslím si, že buď je to fakt stejný, nebo horší.

Napadá tě něco, co by tomu mohlo pomoci?

No, napadá mě třeba to, že kdyby se uzákonilo manželství pro všechny, že by lidem došlo, že to že ten zákon existuje a platí, se jejich životy dramaticky nezměnily, vlastně se nic nezměnilo v jejich životech, protože se jich to netýká. Pomohlo by kdyby političtí představitelé a osoby, který jsou v nějaký pozici moci, o nás neříkali to, co o nás říkají, to by určitě pomohlo, protože se jich to také týká.

Probíhají nějaké prevence šikany na školách?

Určitě my děláme nějakou prevenci za náš program vzdělávání. Ten dělá přesně to, že chodí nejenom do škol, ale i do firem a do různých komunitních kolektivních prostředí. Pak vím, že Mezipatra dělají, chodí na programy na školy spojené s nějakým promítáním jejich dokumentů. Takže to je spíš když má škola zájem a kontaktuje nás, ale rozhodně to není na nějaké státní úrovni.

Ještě, jak jsme se bavili o tom předsudečném a diskriminačním chování, jak něco takového řešit? Je vůbec nějaký způsob?

No, jediný způsob je mazat příspěvky, které fakt už překračují tu hranici toho, že se tam píšou věci typu jako výhrůžky smrti a tak. Případně je nahlásit policii, což se nám i minulý rok stalo, někdy před festivalem, že nám někdo napsal hnusný příspěvek, kde si nebral žádný servítky toho, co a jak nám všechno udělá a my jsme to nahlásili policii a ona třeba do tří dnů toho člověka vypátrala. Ta policie v tom případě velmi dobře zafungovala a vlastně to fakt vyřešila, ale nefunguje to vždycky.

A na který ze sociálních se setkáváte s největším hejtem, at' už vy nebo samotný queer lidé? Jestli máš nějakou představu?

Facebook je nejhorší, já si myslím, že i tím, že je tam ta cílová skupina uživatelů starší možná, tam je to extrémně rozšířený na Facebooku.

A až co se týče toho Prague Pride pochodu, což je taková hlavní velká událost, vím, že se to setkává s šílenou vlnou kritiky. Vnímáte za těch 12 let rozdíl v tom, jak to lidi přijímají?

Průvod se jde z Václaváku na Letnou a v momentě, kdy my už jsme došli na Letnou, tak ještě pořád byli lidi na Václaváku, to bylo fakt jako hrozná masa lidí. Myslím si, že tím, jak je to vidět, tak se nějaká nenávist k tomu nesnižuje, že to tak úměrně narůstá s tím, jak narůstá ten festival. Nějaké výrazné zlepšení se tedy rozhodně se nekoná, ale co se týká účasti, tak to stoupá hodně, takže popularita stoupá rozhodně.

SAPLINQ, Viktória Beličáková, 26.10.2023

Čemu se v Saplinqu věnuješ?

Naše oddělení se jmenuje “Oddělení komunitního organizování”, což je specifický přístup k práci se širší veřejností a jejím aktivizováním. Nejprve jsme na to šli takovým trochu americkým způsobem, je to velmi inspirativní. Dělají různé projekty, kde se snaží zmobilizovat širší komunitu lidí, kteří většinou na dobrovolnické bázi se spolu organizují a řeší třeba vybudování queer parku. Tímhle způsobem jsme se to snažili řešit i na Slovensku, ale nefunguje to úplně stejně. Kombinujeme přístup k lidem na bázi dobrovolnictví a zároveň se snažíme lidi postupně vtahovat a více aktivizovat.

Tato síť dobrovolníků a dobrovolnic se týká Slovenska? Vedeš tuto skupinu z Česka?

Ano, je to ucelená síť napříč Slovenskem. Já jsem z části v Čechách a dojíždím na Slovensko, jsme dost rozptýlená organizace, máme lidi v Čechách i Slovensku.

A jaké je hlavní zaměření Saplinqu jako takového?

Zaměření je poměrně širší, původně se Saplinq zaměřoval na vzdělávání v LGBT tématech a také poradenství, tam byla opravdu ta potřeba. A tím, že Saplinq vychází z košického prostředí, kde na východním Slovensku do té doby nebyla žádná možnost mít takovou podporu v podobě třeba podpůrných skupin, či komunitního centra, tak to bylo opravdu potřeba. Saplinq začal v Košicích a postupně se působnost rozšířila na celé Slovensko a začali jsme i dělat advokacii a komunitní organizování, právě třeba více do takové i aktivistické a politické roviny.

Takže vaše služby se týkají advokacie, poradenství... Jak je to s tím komunitním centrem a komunitními aktivitami?

Ano, Saplinq je takový deštník, který zastřešuje a organizuje více věcí. Pride Košice, který je vždy poslední srpnový týden. Také má PRIZMU, což je právě název pro to poradenství a komunitní centrum, které funguje jednak online – funguje online poradenství a podpůrná skupina pro trans lidi, a také vytváří prostor v Košicích, kde probíhají komunitní setkání a také tam probíhají další podpůrné skupiny pro queer lidi obecně a také speciální pro trans a nebinární.

Co z toho se aktuálně těší největšímu zájmu?

Pride Košice a PRIZMA jsou rozhodně takové nejvíce viditelné projekty. Také je dost viditelná kampaň, kterou vede naše fundraisingové oddělení, která je fundraisingovou aktivitou, ale zároveň zvyšuje povědomí. Ta se jmenuje "Duhová stužka" a je vždy v květnu, protože 17.5. je den boje proti homofobii, transfobii a bifobii, a celý měsíc se prodávají duhové stužky a výsledek jde buď do fondu, kterým se podporují LGBT organizace na Slovensku, ale někdy to jde i na poradenská centra. To je poměrně dost viditelné, snažíme se zasáhnout co nejširší společnost, a nejen sbíráme peníze, ale jde tam i o to zvyšování povědomí.

A v té PRIZMĚ jsou spíše stálí klienti, nebo se lidé hodně mění?

Myslím, že tak i tak. Nejsem si ale úplně jistá, protože na tom oddělení nepracuji. Vím, že jsou tam i prvkontakty, ale to, jaký je poměr mezi nimi a těmi, co zůstávají více setkání úplně nevím.

Máte i poté kontakty, kam lidé směřovat dále za odbornou pomocí? Třeba psychiatry a jiné doktory?

Ano, je to něco o čem naši kolegové mají přehled. Vědí, kteří psychologové a psychologičky jsou tématu znalí, pracují s tím a snaží se v tom vzdělávat a držet se evropských standardů. Na Slovensku je to poměrně složité, máme teď nějaké přijaté standardy, ale v praxi je stále problém jejich dodržování. Snaží se budovat a hledat síť lidí, na které mohou lidi dále odkazovat.

A co se týče dobrovolníků a dobrovolnic, které máš ty na starosti, cítíš nějaké stoupání zájmu?

Saplinq funguje 11 let. Už poměrně dlouho funguje dobrovolnický program Pridu Košice, ten je ale krátkodobý, vždy trvá tři měsíce, lidi se poté rozlezou a někteří se vrací na další ročníky. To funguje zhruba pět nebo šest let. Naše oddělení začíná druhý rok. Vnímám, že zájem tam je, ozývá se dost lidí. Snažíme se využívat i momenty po volbách, kdy se lidé hledali a pociťovali třeba beznaděj a chtěli něco se situací udělat. Stejně tak po tom, co se stalo v Teplárni. Jsou takové vlny, kdy se objevuje větší zájem. Objevuje se ale problém, že se lidé ozvou s tím, že mají zájem, ale ten poté rychle opadá.

A co se týče Pride Košice, s jakými reakcemi okolí se setkáváte ze strany veřejnosti?

Třeba Prague Pride vždy vyvolá spoustu reakcí a emocí, je to podobné?

Asi to není podobné Prague Pridu, nejvíce je viditelný Duhový PRIDE v hlavním městě. Tento rok se nám podařilo dostat i do mainstreamových médií, souvisí to i s tím, že se nám podařilo zlepšit procesy publikování tiskových zpráv a tak. Také tyto témata jsou teď viditelná, tak i televize a noviny sledují, co se teď děje. Tento rok byl košický pride viditelný i díky tomu, že jsme tam měli opozici. Byla tam skupina lidí ze L'SNS, která je známá jako Kotlebova strana. Sešla se tam skupina lidí, která blokovala pochod na hlavní ulici a policie úplně nezareagovala ideálně, tak byl odkloněný směr toho pochodu. Toto se tam odehrálo, a to kamery zachytily. Na Slovensku proběhly čtyři pridy, ale v Košicích byla letos ta opozice největší a nejhluchnější.

Funguje nějaká vzájemná spolupráce mezi slovenskými organizacemi? Nebo i mezi českými a slovenskými?

Saplinq je momentálně největší LGBT+ organizací na Slovensku, také tu je Iniciátiva Inakost' se sídlem v Bratislavě. My jsme vyloženě mimovládní. Existuje ale i spousta spolku, které mají různou míru formálnosti. Například takové zaměřující se na duhové rodiny, poté máme Sdružení rodičov a priateľov LGBT ľudí. Ti často jsou třeba propojeni právě s těmi duhovými rodinami. Poté máme několik studentských spolků, třeba Light působící na Univerzitě Komenského v Bratislavě, nebo třeba Status queer. Velmi zajímavý spolek jsou Lotusové květy, to je sportovní klub, který poskytuje různé sporty, které mohou lidé dělat, není exkluzivně queer, ale primárně nastavuje prostředí, které je příjemné pro queer lidi, což mi přijde hrozně důležité, protože třeba pro trans a nebinární lidi to bývá velká bariéra. Působí primárně v Bratislavě, ale dělají výjezdy i třeba do Košic, do Banské Bystrice, a tak různě. Poté je i spousta dalších skvělých organizací. Abych nezapomněla, tak existují i různé Drag spolky a skupiny. I v Košicích máme drag spolek House of Elisabeth, kteří se i účastní našich aktivit. Propojení a vzájemná spolupráce tedy funguje. Ještě bych dodala, že co se týká česko-slovenského propojení, tak je na čem pracovat a určitě je možnost bližší spolupráce, ale určitě je to o tom, že hledáme, kde to dává ten smysl. Jsou výzvy, které máme společné, ale jsou i takové které jsou specifické spíše pro Slovensko než Českou republiku. Ale v tom komunitním organizování to určitě dává smysl a dělali jsme i mezinárodní setkání aktivistů a aktivistek, kde byli právě i třeba Matty z Transparentu, sdružení Ostravský PRAJD, nebo třeba aktivisté a aktivistky z Maďarska a Polska. Za komunitní organizování můžu říct, že na tom pracujeme a snažíme se vytvářet ty sítě.

Jak funguje financování takovéto organizace? Dostáváte třeba nějaké vládní příspěvky? Nebo od města Košice?

Od města momentálně ne. Někdy je to složité, protože u nás je aktuálně velké množství financí z Evropské unie. Některé jsou přímo z EU, některé jsou přerozdělované nějakou institucí nebo organizací na Slovensku. Úplně přímo peníze z nějakého ministerstva nemáme. Z komunitního organizování můžu říct, že máme z projektů. Vymyslíme nějaký projekt, do kterého se snažíme napasovat naše aktivity a činnost. Někdy je to fajn, ale někdy nám to určitě přidává více práce.³⁷

A systém nějakého dárcovství máte?

Máme fundraisingové oddělení, které se aktuálně zaměřuje na individuální dárcovství. Máme jednorázové dary, například ta zmíněná Duhová stužka a Pride Košice. Je to primárně financované od lidí z komunity, nebo od lidí, kteří nás sledují. Kolegyně, co vede to fundraisingové oddělení se také snaží mít lidi, co darují na pravidelné bázi.

Je vidět v čase nějaká zásadní změna u dárců a ochoty darovat? Třeba po tom, co se stalo v Teplárni?

Myslím, že tam byl skok. Mám pocit, že to postupně stoupá. Zajímavé bylo, že na začátku, když oddělení začalo, tak to mělo více dárců, poté to postupně klesá. Ale dlouhodobě to teď pomalu spíše roste.

Ted' bych se přesunula k životům queer lidí na Slovensku. Myslím, že se docela orientuji v situaci české, ale o Slovensku toho tolik nevím. Tím, že máš to porovnání, vnímáš nějaké zásadní rozdíly?

Velmi zásadní rozdíl se týká partnerství. Na Slovensku není aktuálně žádná forma právního partnerství. Pokusy byly, některé smysluplné, některé nebyly úplně nejvíce smysluplné do budoucna. Jsou snahy snažící se opravdu zrovnoprávnit možnosti hetero i nehetero lidí, což

³⁷ Doplnění od Viktorie Beličákové, leden 2024: *“Financovanie máme aj zo štátneho rozpočtu (Ministerstvo spravodlivosti - poradenské centrum PRIZMA, Fond na podporu kultúry - niektoré aktivity súvisiace s PRIDE Košice), následne máme peniaze z európskych fondov, ktoré sú rozdeľované a administrované rôznymi národnými agentúrami ako je napríklad NIVAM (Národný inštitút vzdelávania a mládeže) a ktoré sú primárne v rámci programu Erasmus+. Okrem toho v rámci fundraisingu pomaly začíname skúšať nielen individuálny fundraising, ale aj firemný, a kolegyňa, ktorá ho má na starosti, nám referuje, že majú záujem najmä firmy, ktoré majú na Slovensku pobočku, ale sú nadnárodného charakteru a majú teda iné štandardy ohľadom diverzity na pracovisku a podobne”*

může být třeba ve formě manželství pro všechny. Druhá varianta jsou ti, co to chtějí jasně oddělit. Mít manželství pro hetero páry a poté formu pro nehetero lidi. V praxi by to ale pro queer lidi nebyla úplně ideální volba. Jejich partnerství by poté nemělo stejnou ochranu státu, jako normální manželství. Co se týče řešení tohoto problému, tak jsme od České republiky dost odlišní. Nejen, že nemáme registrované partnerství, ale my máme i v ústavě zakotvené od roku 2013, že manželství je vztah mezi mužem a ženou. Nešlo by tak jen o změnu zákona, ale i změnu ústavy. Zatím to úplně nevypadá, že by se to mělo v blízké době změnit. Ukazuje se i ze zahraničí, že je to hrozně dlouhý proces, který většinou trvá několik let, než ke změně dojde. Třeba v Irsku celý proces trval deset let. Důležité je také mluvit o právech trans a nebinárních lidí. O nebinárních lidech slovenská legislativa vůbec ani neuvažuje, takže i kdybychom chtěli být inkluzivní, tak na jejich potřeby se aktuálně bohužel nemyslí. U tranzice máme opět trochu jiný průběh a podmínky, než jsou v Čechách. Některé věci máme na Slovensku lepší, třeba to, že se neočekává, že člověk musí jít před komisi ministerstva, nemáme povinné sterilizace, ale i přes to se většinou od lidí ke změně dokladu požadují, ale není to povinnost tak jako v Čechách. Máme standardy na ministerstvu zdravotnictví, kterých by se měli psychiatři a psychiatri držet, ale v praxi vzniká velké množství případů, kdy se to buď nedodrží, nebo je těžké tyto standardy naplnit.³⁸ Na Slovensku také hrozil úplný zákaz právní tranzice, do druhého čtení prošla novela zákona o rodném čísle, která by znamenala, že by bylo zamezeno provést právní tranzici. Řešíme takovéto výzvy, což v českém prostředí není takto intenzivní.

Obecně máte jako organizace zkušenost s tím, že lidé kvůli nevhodným podmínkám Slovensko opouštějí?

Opouštějí, ale není to něco, co bychom měli číselně zdokumentované. Myslím si, že z části tou zemí, kam by šli by mohlo být i Česko, ale úplně k tomuto nemám žádný výzkum, říkám to spíš jako takovou anekdotickou zkušenost. Ano, víme o tom, že o tom lidé přemýšlejí, že to zvažují, že to pro ně často je téma. Ale ta Česká republika není pro mnohé první volba, protože ani tam to v mnoha věcech není úplně ideální a možná by spíš šli do více západní Evropy, ale zdokumentované to nemáme, takže je velmi těžké to vyhodnotit, abych ti byla schopná odpovědět.

³⁸ Doplnění od Viki Beličákové, leden 2024: „*situácia sa mení dosť dynamicky, odkedy sme spolu hovorili došlo znovu k pozastaveniu platnosti štandardov k medicínskej tranzícii, a zároveň sa opätovne pripravuje návrh novely zákona o rodnom čísle, ktorý by mohol ohroziť právnu tranzíciu na Slovensku.*“

A vnímáš ve Slovensku velký rozdíl mezi Bratislavou a velkými městy oproti městech menším a venkovu? Předpokládám, že život queer člověka se může hodně lišit...

Ano, určitě. Tento předpoklad bych potvrdila, ale ráda bych ještě přidala, že i mezi Bratislavou a Košicemi je rozdíl. Košice jsou sice druhé největší město na Slovensku, ale jsou stále ve východoslovenském prostoru, který je specifický. Slovensko jako krajina je poměrně konzervativní a v rámci regionů je ten východ většinou nejvíce konzervativní, nábožensky založený a klade důraz na tradiční hodnoty. Košice, i přes to, že jsou velké město na naše poměry, tak to není jako třeba v českém druhém největším městě Brně. Rozhodně jsou velké rozdíly, ale co Bratislavu, Košice a Bánsku Bystrici odděluje od zbytku je to, že jsou tam alespoň prostory, kam mohou queer lidé jít. Existuje tam nějaká komunita, možná ne třeba otevřená úplně všem, ale když jde člověk do menších měst, tak prostorů na setkávání rychle ubývá. Proto my se snažíme teď i o aktivizování lidí právě v těchto místech.

Ty máš nejvíce zkušeností asi s těmi Košicemi. Vím, že je to velmi obecná otázka, ale jak třeba vypadá život queer člověka v Košicích? V porovnání třeba s Prahou, kde teď jsme...

Asi bych řekla můj osobní pohled, který ale slyším i od jiných lidí. Člověk se určitě v Košicích více kontroluje a přemýšlí, jak bude se bude projevovat třeba s partnery. Tady v Praze jsem nad tím nikdy moc aktivně nepřemýšlela. Nepříjemná situace se tu určitě může vyskytnout, ale v Košicích většina lidí říká, že by na ulici s partnerem či partnerkou na ulici za ruku nešli. Určitě je i rozdíl mezi různě starými lidmi nebo třeba mezi páry dvou žen, či dvou mužů. U dvou žen většinou negativních reakcí tolik není, jako u dvou mužů, kteří se drží za ruce a projevují vzájemnou náklonnost. Ale samozřejmě jsou lidé, kteří to neřeší prostě náklonnost projevují a s ničím takovým se nesetkají, ale já osobně jsem se s tím v Košicích setkala a to i s nepříjemnějšími zkušenostmi a je to tak něco, co mi jde na pozadí v hlavě.

Máš pocit, že přijímání queer lidí v Košicích je s časem spíše lepší?

Nevím. Je to strašně těžká otázka s velkou spoustou aspektů. V něčem je to lepší, v něčem horší. Co se týče útoků na lidská práva a omezování lidských práv se to začíná více zhoršovat, paradoxně v letech kolem 2010, se sice nic na legislativní úrovni nezlepšovalo, ale ani nezhoršovalo. Toto se ale netýká jen Slovenska, vidíme to i jinde v Evropě, nebo třeba v USA.

S tím hodně souvisí i komunikace politiků a političek o queer lidech ve veřejném prostoru. Máš pocit, že i ta se s časem spíše zhoršuje a vyostřuje?

Co poslední rok hodně vnímám, možná i tím, že s Matty a dalšími chodíme do škol a vzděláváme o queer tématech a identitách, je to, že hodně věcí se zhoršuje se sociálními sítěmi a tím, jak fungují algoritmy. Hlavně třeba na tiktoku a youtube. Lidé, kteří šíří ty konspirační teorie s nimi umí pracovat a člověk se postupně vtahuje do různých konspiračních negativních dezinformací, velmi často trans negativních s nenávisťným jazykem. Velmi zajímavé je, že na škole se nás vždy nejprve zeptají na furies, poté na BDSM a tranzici. Vždy se nás ptají ve stejné postupnosti. Bavili jsme se o tom třeba s naším kolegou, který studuje mediální studia a takto prostě funguje ten algoritmus. Postupně směřuje k těm více a více negativním tématům. Poslední roky toto velmi rapidně zintenzivnělo.

Ty tedy společně s Matty děláš programy na školách?

Školíme v rámci Mezipater na školách. To je projekt filmového festivalu, ale je to propojené i s Prague Pride a Transparentem. Jsme tam různí queer lidé, kteří chodí na školy vzdělávat o základních poznacích o queer identitách, sebepoznávání, coming outech a o tom, jak být podporující. Na Slovensku je poměrně náročné vůbec mít nějakou sexuální výchovu. Myslím, že byl i nějaký zákon, který se snažil ji i omezit. Školili jsme učitelstvo, nebo třeba školní psychology a psycholožky, aby třeba i věděli, o jaké materiály se opřít a aby se cítili jistě v tom, že něco je a můžou se o něco opřít. Je to těžká situace, když se snaží s něčím takovým přijít, ale je proti nim kolektiv, nebo třeba vedení, nebo rodičovstvo.

Co by bylo potřeba udělat ke zlepšení situace queer lidí?

Určitě by pomohlo zavedení možnosti nějakého právního svazku. Hrozně by pomohla nějaká podpora trans a nebinárních lidí. Kdybych si měla přát něco, tak primárně aby se toto zlepšilo. Aby lidé mohli začít procházet tranzicí ne na základě vyšetření, ale sebeurčení, aby se jim věřilo a také aby nebyly žádné zákroky a aby se respektoval tělesná integrita každého. Přála bych si, aby byla větší síť podporných míst pro queer lidí, prostory, které jsou queer inkluzivní. Aby taková místa byla na školách, komunitních centrech a tak.